

UNIVERSITY OF HELSINKI

<https://helda.helsinki.fi>

Helda

Koulutuksesta kasvua biisivientiin! : Musiikintekemisen
opetuksen tarjonta, haasteet ja mahdollisuudet
kansainvälistymisen näkökulmasta

Hiltunen, Riikka

2023-10-04

Hiltunen, R 2023, Koulutuksesta kasvua biisivientiin! Musiikintekemisen opetuksen tarjonta, haasteet ja mahdollisuudet kansainvälistymisen näkökulmasta. Suomen Musiikintekijät ry.

<http://hdl.handle.net/10138/571346>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Koulutuksesta kasvua biisivientiin!

Musiikintekemisen opetuksen
tarjonta, haasteet ja mahdollisuudet
kansainvälistymisen näkökulmasta

RIIKKA HILTUNEN

2023

Koulutuksesta kasvua biisivientiin!

Musiikintekemisen opetuksen tarjonta, haasteet ja mahdollisuudet kansainvälistymisen näkökulmasta

Sisällys

1. Tutkimuksen taustaa	2
2. Mitä musiikintekemisellä tässä tarkoitetaan?	5
3. Musiikkikasvatus ja musiikkikoulutus Suomessa	6
4. Biisintekemisen koulutuksen tiivis historiikki	8
5. Musiikin luovaan tuottamiseen liittyvät tavoitteet perusopetuksen ja lukion sekä taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmissa	10
6. Selvityksen aineistosta ja analyysistä	12
7. Mitä kansainvälisellä kentällä työskentelyyn tarvitaan ja miten sinne on tähän mennessä päästy?	14
7.1 Biisiviennissä tarvittavat ominaisuudet ja taidot.....	15
7.2 Kentälle päätyneiden tekijöiden urien keskeiset käännekohtat	17
7.3 Kyselyyn vastanneiden biisintekijöiden koulutuksesta saadut eväät musiikkialalle, kaivattuja opetussisältöjä.....	19
8. Musiikintekemisen tai musiikin luovan tuottamisen opetus eri koulutusasteilla	22
8.1 Musiikin luovan tuottamisen opetus peruskoulussa ja lukiossa.....	22
8.2 Musiikin luovan tuottamisen opetus taiteen perusopetusta tarjoavissa oppilaitoksissa	25
8.3 Musiikintekemisen opetus vapaan sivistystyön kentällä	30
8.4 Toisen asteen ammatillinen koulutus.....	31
8.5 Korkeakoulutus	34
9. Eri koulutusasteita poikkileikkaavia ja oppilaitoksia yhdistäviä teemoja	36
9.1 Opetussisällöt suhteessa kansainvälisen kentän vaatimuksiin.....	36
9.2 Opetussisällöt ja pedagoginen osaaminen suhteessa nopeasti muuttuvaan alaan	37
9.3 Oppilaitosten verkottuneisuus kotimaassa ja ulkomaille.....	39
9.4 Opetuksen saavutettavuus	40
9.5 Psykologisia haasteita ja mahdollisesti haitallisia asenteita	46
9.6 Oppilaitosten ja koulutusasteiden väliset polut.....	48
9.7 Taloudelliset resurssit.....	51
9.8 Rakenteiden joustavuus	52
9.9 Alan houkuttavuus	53
10. Lopuksi	55
Lähteet.....	58
Aineisto	61

1. Tutkimuksen taustaa

Suomalaisen popmusiikin teosviennissä ja musiikintekemisen koulutuksessa on tapahtunut paljon kymmenen viime vuoden aikana. Popmusiikin teosviennillä tarkoitetaan suomalaisten musiikintekijöiden ulkomaisille esiintyjille tekemiä, julkaistuja kappaleita, joiden voidaan katsoa tuovan Suomeen tuloja (Hiltunen & Hottinen 2016: 6). Teosvientiä edistävän musiikkivientiorganisaatio Music Finlandin tekemien selvitysten mukaan popmusiikin teosvienti on ollut kasvussa vuodesta 2006 lähtien. Juuri tekijänoikeudet on ainoa musiikkiviennin alue, jossa nähtiin kasvua Suomessa myös pandemia-aikana (Music Finland 2021a). Myös tekijäjoukko on kasvanut jatkuvasti. Siinä, missä ennen vuotta 2006 popmusiikin teosvienti oli muutamien yksittäisten tekijöiden varassa, vuoden 2022 julkaistuja kappaleita oli tekemässä 62 eri kirjoittajaa. Kaikkiaan Music Finlandin vuosien varrella keräämässä aineistossa on 180 tekijää – joukko on tuplaantunut muutamassa vuodessa. Keskeisiä markkina-alueita ovat Eurooppa, Aasia ja Pohjois-Amerikka. (Music Finland 2023.)

Osa musiikintekijöistä on päätenyt ammattimaisiksi musiikintekijöiksi ja teosviennin pariin muodollisen koulutuksen kautta, osa muualta oppinsa hankkineina. Painopiste rytmimusiikin koulutuksessa on ollut perinteisesti muusikkoudessa ja muiden tekemien kappaleiden tulkitsemisessa eikä niinkään musiikin tekemisessä, mutta tilanne on muuttunut viimeksi kuluneiden reilun kymmenen vuoden aikana. Suomessa on jo useita koulutusohjelmia, joissa voi opiskella nimenomaan populaarimusiikin säveltämistä, sanoittamista, tuottamista ja sovittamista. Toisaalta musiikintekemisen opetusta on ulotettu peruskouluun saakka, ja aktiiviseen musiikin tekemiseen liittyviä tavoitteita on sisällytetty nykyisiin opetussuunnitelmiin.

Keuyen musiikin teosviennin mahdollisuudet on tunnistettu jo pitkään, mutta suurimpia läpimurtoja vielä odotellaan. Music Finland toteutti vuonna 2021 toista kertaa Biisiviennin visio -työpajasarjan, jonka workshoppeissa noin 100 musiikkialan ammattilaista kokoontui keskustelemaan popmusiikin teosviennin eli *biisiviennin* nykytilasta ja tulevaisuudesta kuudessa teemoitetussa keskustelussa. Joukossa oli musiikintekijöitä, musiikkikustantajia, managereita, yrittäjiä, musiikkioppilaitosten johtajia ja pedagogeja sekä järjestöjä. (Music Finland 2021b.)

Visiotyöskentelyn pohjalta asetettiin strategisia tavoitteita seuraaville kolmelle vuodelle ja yksi viidestä osa-alueesta, joihin strategiset tavoitteet kohdistuvat, on koulutus. Koulutukseen liittyviksi strategisiksi tavoitteiksi asetettiin 1. *Vaikuttaa siihen, että musiikintekeminen on suuntautumisvaihtoehto yli 12-vuotiaille kouluissa ja musiikkioppilaitoksissa* ja 2. *Kehittää musiikin tekemiseen liittyvien oppimateriaalien saatavuutta ja parantaa opettajien valmiuksia musiikin tekemisen opettamiseen*. (Music Finland 2021b.) Näiden tavoitteiden omistajuus annettiin Suomen Musiikintekijät ry:lle.

Tavoitteiden pohjalta kumpusi tarve selvittää koulutuksen tilaa tällä hetkellä. On tiedossa, että erilaisten musiikintekijän ammattiin tähtäävien koulutusohjelmien sisällöt vaihtelevat. Miten hyvin tarjolla oleva opetus valmistaa kansainvälisellä kentällä toimimisen vaatimuksiin? Toisaalta opetussuunnitelmatavoitteiden juurruttamisessa koulujen ja musiikkioppilaitosten musiikinopetukseen on vielä haastetta (ks. esim. Partti [tulossa], Ahtola

& Juvonen 2021). Miten hyvin musiikintekemisen opetus todellisuudessa on kaikkien suomalaisnuorten saavutettavissa?

Koulutukseen liittyvät strategiset tavoitteet liittyvät kiinteästi Biisiviennin visiossa esiin tulleeseen tarpeeseen kasvattaa ja monimuotoistaa ammattimaisten biisintekijöiden joukkoa. Mahdollisia polkuja musiikin ammattilaiseksi on monia, mutta toistaiseksi musiikintekijäjoukko on melko homogeeninen ja monissa genreissä miespainotteinen. Tekijänoikeusjärjestö Teoston asiakkaista noin viidennes on naisia.¹ Music Finlandin popmusiikin teosvientiselvitysten vuoteen 2022 mennessä tietoon tulleista 180 tekijästä naisia on 42 eli noin 23 prosenttia (Music Finland 2023). Jo ruohonjuuritasolla on tunnistettavissa esimerkiksi instrumenttivalintojen sukupuolittuneisuutta (ks. esim. Kanerva ym. 2023) ja haasteita tiettyjen väestöryhmien tavoittamisessa musiikkioppilaitosten piiriin. Teoston keväällä 2023 koordinoiman kyselytutkimuksen mukaan naisten suhtautuminen musiikkitekнологiaan on huomattavasti varauksellisempaa kuin miesten (Teosto 2023). Raportista selviää myös, että kyselyyn vastanneet kokevat, että musiikkikasvatuksella ja musiikinopettajilla on suuri rooli siinä, miten helposti nuori päätyy musiikintekijäksi ja millaista suhdetta musiikkitekнологiaan luodaan.

Millaisten asioiden koulutus kentällä olisi muututtava, jotta koulutuspolut olisivat helposti löydettävissä ja saavutettavissa alasta kiinnostuneille tai erityistä lahjakkuutta osoittaville? Mitkä ovat suurimpia haasteita näiden muutosten tiellä? Millaisia painopisteitä koulutuksessa olisi oltava, jotta kansainvälisestä biisintekijyydestä kiinnostuneilla olisi riittävät valmiudet toimia kentällä? Nämä ovat suuria kysymyksiä, joiden pintaa tämä selvitys raapaisee. Näiden lisäksi selvitys nostaa esiin muutamia uusia kysymyksiä.

Selvityksen tavoitteena on siis kartoittaa, millainen musiikintekemisen koulutuksen tilanne on Suomessa vuonna 2023 ja millaisia erityisiä kehityskohteita kentällä on tunnistettavissa. Suppean, mutta monipuolisen aineiston avulla luodaan kokonaiskuvaa eri koulutusasteilla tarjolla olevasta opetuksesta. Pääpainopiste on musiikin tekemisen ammatillisessa koulutuksessa (ammattikorkeakoulut ja toisen asteen oppilaitokset) ja kansanopistojen ”biisintekemiseen”² keskittyvissä linjoissa (vapaa sivistystyö), mutta laajemman kuvan kartoittamiseksi käsitellään myös jossain määrin musiikin perusopetusta ja taiteen perusopetusta. Ammatillisten koulutusten sisältöjä peilataan erityisesti kansainvälisellä kentällä toimimisen vaatimuksiin.

Selvitystä varten koottu laadullinen aineisto tuo näkyviin alan hiljaista tietoa ja eri koulutusasteita läpileikkaavia teemoja ja haasteita. Täysin kattavan kartoituksen tekeminen resurssien puitteissa ei ole ollut mahdollista ja osalta oppilaitoksista ei saatu selvitykseen suoraan tietoja.

Raportissa esitetyt havainnot voivat antaa oppilaitoksille työkaluja opetuksen kehittämiseen ja on mahdollista ja toivottavaa, että jo aineistonkeruuvaihe on herätellyt oppilaitosten edustajia pohtimaan tiettyjä toimintaansa liittyviä kysymyksiä.

¹ <https://www.teosto.fi/tutkimus-nais-ja-miesmusiikintekijöillä-taysin-eri-kasitys-alan-tasa-arvoisuudesta-musiikkiala-ryhtyy-toimenpiteisiin/>

² Ks. luku 2

Selvitys pyrkii vastaamaan ennen kaikkea seuraaviin kysymyksiin:

- *Missä ja miten Suomessa voi opiskella musiikintekemistä?*
- *Mitä kansainvälisellä kentällä työskentelyyn tarvitaan?*
- *Miten Suomessa tarjolla oleva koulutus vastaa kansainvälisellä kentällä toimimisen tarpeisiin?*
- *Millaisia haasteita koulutuskenttään liittyy?*
- *Millaisia kehityskohteita ja -ideoita aineistosta nousee esiin?*

Lisäksi selvityksessä päivitetään tilannetta musiikin luovan tuottamisen opetuksen tilanteesta musiikin perusopetuksessa ja taiteen perusopetuksessa.

Aineiston keräsi ja raportin kirjoitti erikoistutkija FT **Riikka Hiltunen**, joka työskenteli Suomen Musiikintekijät ry:n palkkaamana osa-aikaisesti syyskuusta 2022 kesäkuuhun 2023.

Selvitys rahoitettiin Teoston kansallisista varoista, jotka jäsenistön päättämin tavoin käytetään aatteellisen toiminnan ja luovan säveltaiteen edistämiseen.

1. Mitä musiikintekemisellä tässä tarkoitetaan?

Selvityksessä käytetään koulutuksen yhteydessä pääosin käsitettä *musiikintekeminen*³ ja musiikkikasvatuksen yhteydessä käsitettä *musiikin luova tuottaminen*.

Koska selvityksen lähtökohtana on Biisiviennin visio, pyrkimyksenä on kartoittaa nimenomaan popmusiikin tekemisen koulutusta tai sellaista ruohonjuuritason luovaa tekemistä, joka voisi aloittaa polun popmusiikin tekijäksi.

Musiikintekemisellä viitataan selvityksessä kirjoon erilaista toimintaa, joka voi olla säveltämistä, sanoittamista, ”laulukirjoittamista”, ”toplainaamista” eli melodian ja sanoituksen työstämistä yhtäaikaaisesti tai ”tracker”-työskentelyä eli säveltämistä erilaisten musiikinteko-ohjelmistojen avulla. Käytännössä kyse on siis vaiheesta, jossa syntyy musiikkiteos, jota myöhemmissä vaiheissa voidaan esittää, tuottaa ja tallentaa. Arkikielessä tästä puhutaan popmusiikin yhteydessä usein biisintekemisenä tai biisikirjoittamisena. Musiikkialan järjestöt ovat käyttäneet vaiheesta käsitettä *musiikin luova alkutuotanto*⁴. Rajat ovat kuitenkin monissa tapauksissa häilyviä. Esimerkiksi tracker-työskentely ja tuottaminen kietoutuvat usein yhteen (ks. esim. Hiltunen 2016).

Music Finlandin Biisiviennin visiossa ja popmusiikin teosvientiselvityksissä fokus on popmusiikissa, jolla viitataan erityisesti tietyillä käytännöillä toimivaan kenttään pikemminkin kuin tarkkoihin musiikillisiin genrekriteereihin (Music Finland 2023). Myös koulutusta ja musiikkikasvatusta tutkittaessa tarkkojen genererajojen vetäminen on haastavaa. Ammatillisessa koulutuksessa käytetään kattotermiä *rytmimusiikki*, jonka alla on laaja kirjo erilaista musiikkia. Esimerkiksi kansanmusiikin koulutusohjelmassakin musiikin tekeminen on suuressa roolissa ja saattaa antaa valmiuksia myös popmusiikin tekemiseen. Mitä alemmille koulutusasteille mennään, sitä häilyvämmiksi rajanvedot genrejen välillä käyvät. Vaikkapa musiikkileikkikoulussa tapahtuvaa improvisointia ja *musiikillista keksintää* (ks. esim. Ojala & Väkevä 2013) voi olla hyvin haastavaa liittää mihinkään tiettyyn musiikkigenreen. Taiteen perusopetusta tarjoavat musiikkioppilaitokset eivät usein määrittelekään musiikillista suuntautumista (Kanerva ym. 2023: 45).

Perusopetuksen ja taiteen perusopetuksen osalta selvityksessä käytetään termiä *musiikin luova tuottaminen* mukailten *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita* (Opetushallitus 2014) sekä aiheesta aiemmin tehtyä tutkimusta (Partti 2016). Tällä viitataan Heidi Partin sanoin ”uusien musiikillisten ideoiden kehittelyyn ja toteutukseen, olipa kyseessä sitten improvisointi, soittaminen, lauluntekeminen, musiikin muokkaus digitaaliteknologiaa hyödyntäen (esim. remixaus) tai muu säveltämisen muoto”.

³ Musiikintekeminen kirjoitetaan tässä yhteen, jotta se erottuisi käsitteenä laiveammin ymmärrettävissä olevan musiikin tekemisen sijaan.

⁴ <https://www.teosto.fi/musiikin-luova-alkutuotanto-perusti-advisory-boardin-tukemaan-vaikuttamistoimintaansa/>

3. Musiikkikasvatus ja musiikkikoulutus Suomessa

Suomen musiikkikasvatus- ja musiikkikoulutusjärjestelmä esitellään tässä lyhyesti. Kattavampi kuvaus löytyy esimerkiksi Musiikin opintopolun -julkaisusta (Kanerva ym. 2023: 18–35), jota on hyödynnetty myös tässä koonnissa, sekä Suomalaisen musiikkikoulutuksen visio 2030 -julkaisusta^{5, 6}

Varhaisiän musiikkikasvatus

Varhaisiän musiikkikasvatus on taiteen perusopetukseen sisältyvää leikinomaista toimintaa, jota järjestävät musiikkioppilaitokset ja musiikkikoulut sekä esimerkiksi seurakunnat, kansalaisopistot ja järjestöt.

Musiikin perusopetus ja lukio

Musiikin perusopetus on kouluissa annettavaa musiikinopetusta. Vuosiluokilla 1–2 musiikkia on vähintään kaksi vuosiviikkotuntia, vuosiluokilla 3–6 vähintään neljä vuosiviikkotuntia ja vuosiluokilla 7–9 vähintään kaksi vuosiviikkotuntia. Suomessa on myös musiikkipainotteisia luokkia, joissa musiikin oppitunteja on enemmän. Lukiossa musiikkia on kaksi pakollista kurssia, minkä lisäksi musiikki on mahdollista ottaa valinnaisaineeksi. Yleislukioiden lisäksi Suomessa on lähes 30 musiikkilukiota ja lukiota, joissa on musiikkilinja. Musiikin perusopetus ja lukion musiikinopetus perustuvat Opetushallituksen määräämiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ja lukion opetussuunnitelman perusteisiin (Opetushallitus 2014 ja Opetushallitus 2019).

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetus on ensisijaisesti lapsille ja nuorille annettavaa tavoitteellista opetusta, joka perustuu Opetushallituksen määräämiin opetussuunnitelman perusteisiin (Opetushallitus 2017a, Opetushallitus 2017b). Taiteen perusopetusta tarjoavat musiikkioppilaitokset ja esimerkiksi kansalaisopistot, ja sitä voi opiskella joko laajan tai yleisen oppimäärän mukaan. Vuonna 2020 julkaistun selvityksen mukaan taiteen perusopetusta annettiin lukuvuonna 2019–2020 424 oppilaitoksessa (Luoma 2020: 5).

Vapaa sivistystyö ja yksityinen musiikinopetus

Vapaan sivistystyön koulutusta tarjoavat kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, opintokeskukset ja liikunnan koulutuskeskukset. Koulutukseen hakeutuminen on avointa kaikille, eikä opinnoissa tähdätä tutkintoon. Opiskelu voi olla kurssimuotoista tai pitkäkestoisempaa, lähi- tai etäopetusta ja päivä- tai iltapainotteista. Osa kansalaisopistoista tarjoaa taiteen perusopetusta lapsille ja aikuisille vapaan sivistystyön valtionosuuksilla. Kansanopistoilla on myös pidempiä, kokovuotisia linjoja.^{7 8}

⁵ <https://musiikkikoulutuksenvisio.fi/visio/>

⁶ Ruotsinkielisistä koulutusohjelmista löytyy tietoa myös musikutbildning.fi-sivustolta.

⁷ <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/vapaa-sivistystyo>

⁸ <https://okm.fi/vapaa-sivistystyo>

Lisäksi Suomessa on monia yksityisiä opettajia ja yrityksiä tai oppilaitoksia, jotka tarjoavat musiikin opetusta.

Toisen asteen ammatillinen koulutus

Musiikin toisen asteen ammatillista koulutusta annetaan Suomessa 18 oppilaitoksessa⁹, jotka ovat konservatorioita tai ammatillisia oppilaitoksia. Oppilaitoksissa voi suorittaa joko musiikkialan perustutkinnon tai musiikkituotannon ammattitutkinnon. Perustutkinnon voi suorittaa 2–4 vuodessa, musiikkituotannon ammattitutkinnon oppilaitoksesta riippuen 1,5–2 vuodessa. Toisen asteen koulutusta järjestävien oppilaitosten taustaorganisaatiot ovat moninaisia: osa on yksityisiä oppilaitoksia, osa toimii kaupungin tai koulutuskuntayhtymien alaisuudessa.

Musiikin korkea-asteen koulutus

Suomessa musiikkia voi korkeakouluasteella opiskella kahdeksassa ammattikorkeakoulussa, Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa sekä viidessä tiedeyliopistossa¹⁰.

Ammattikorkeakouluissa tarjotaan muusikon, musiikkipedagogin tai musiikkiteknologian opintoja. Musiikin alan ylintä korkeakouluopetusta on tarjolla Sibelius-Akatemiassa, jossa voi suorittaa musiikin kandidaatin, maisterin, lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon.

Musiikinopettajaksi voi valmistua Sibelius-Akatemiasta, Jyväskylän yliopistosta tai Oulun yliopistosta.

⁹ Ammattiopisto Live, Gradia Jyväskylä, Helsingin Konservatorio, Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos, Joensuun konservatorio, KAO konservatorio, Keski-Pohjanmaan Konservatorio, Koulutuskeskus Salpaus, Kuopion konservatorio, Kymen Konservatorio, Lahden konservatorio, Oulun konservatorio, Palmgren-konservatorio, Pop & Jazz Konservatorio, Pop & Jazz Konservatorio Lappia, Tampereen konservatorio, Turun konservatorio ja Yrkesakademin i Österbotten.

¹⁰ Näihin on laskettu mukaan myös musiikkitiede, vaikka se ei valmista musikkouteen tai musiikintekijyyteen.

4. Biisintekemisen koulutuksen tiivis historiikki

Biisintekemisen koulutus käynnistyi Suomessa 1980-luvun alussa Säveltäjät ja Sanoittajat Elvis ry:n¹¹ järjestämin sanoitusseminaarein. 1990-luvun puolivälissä Pop & Jazz Konservatorio alkoi järjestää sävellysiltoja opiskelijoilleen ja vuonna 1999 oppilaitoksessa oli ensimmäinen kokonainen valinnainen biisintekokurssi, jonka jälkeen tarjonta lisääntyi. Kuitenkin vasta vuonna 2018¹² Pop & Jazz Konservatorion musiikkialan perustutkinto täydentyi musiikkituotannon ammattitutkinnolla. (Mäkelä 2022: 227–229.)

Ensimmäisen päätoimisen lauluntekijäkoulutuksen järjesti Ikaalisissa Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymän aikuiskoulutus yhteistyössä Elvis ry:n kanssa.¹³ Kahdeksan kuukauden mittainen ensimmäinen kurssi käynnistyi helmikuussa 2005. Koulutuksen virallinen nimi, toteutusmuoto, kesto ja järjestävä organisaatio on vaihdellut, mutta koulutusta on järjestetty katkeamattomana tähän päivään saakka. Vuosina 2008–2018 lauluntekijäkoulutus Ikaalisissa oli Rytmimusiikkituotannon ammattitutkintoon tähtäävää ja tutkinnon uudistuksen myötä vuodesta 2018 siirryttiin Musiikkituotannon ammattitutkintoon.

Jo vuonna 2006 järjestettiin myös ensimmäinen kansainvälisille markkinoille valmiuksia antava koulutus osana Finnish Music Express -hanketta. Vuoden mittaisen Hittitehdas-koulutuksen järjesti Sibelius-Akatemian täydennyskoulutus ja se toteutettiin myös vuosina 2009 ja 2010. Koulutuksessa keskeisenä oli kansainvälisen mallin mukaisten *co-writing* -käytäntöjen opetteleminen. (Rautiainen 2012.)

Vuonna 2009 Helsingissä sijaitsevassa kansanopisto HEO:ssa käynnistyi ensimmäinen yksivuotinen lauluntekijälinja, jota on järjestetty niin ikään tähän päivään saakka. Musiikintekijyyteen keskittyviä kansanopistolintoja on sittemmin perustettu esimerkiksi Varsinais-Suomen kansanopistoon (Elektroninen musiikki & biisinteko) ja Alkio-opistoon (Hip hop -elementit). Monilla yleisemmillä musiikkilinjalla musiikintekeminen on ollut myös keskeisessä osassa, esimerkiksi AhlmanEdun (ent. Oriveden opisto) musiikkilinjalla.

Toisen asteen oppilaitoksista ensimmäisten joukossa oli myös Pop & Jazz Konservatorio Lappia, jossa ensimmäinen lauluntekijäkurssi järjestettiin vuonna 2012, mutta tutkinto-oikeudet saatiin vasta 2018. Keski-Pohjanmaan Konservatoriossa musiikintekijän suuntautumisvaihtoehto on ollut tarjolla vuodesta 2016 lähtien ja Turun konservatorion musiikkituotannon ammattitutkinto käynnistyi 2018. Uudenlaisena toteutusmuotona Turun konservatoriossa käynnistyi 2022 musiikkialan perustutkinnon lauluntekijäpainotus.

Korkeakoulutasolla musiikintekemistä pääsi opiskelemaan ensimmäisen kerran tutkintotavoitteisesti vuonna 2011, kun muusikon tutkintoon tuli Metropolia Ammattikorkeakoulussa mahdolliseksi valita pääaineeksi musiikintekijän suuntautumisvaihtoehto. Koulutus korvasi aiemman säveltäjä-sovittaja-pääaineen. Nykyinen

¹¹ Nyk. Suomen Musiikintekijät ry

¹² Musiikkituotannon ammattitutkinto alkoi laajemmassa mittakaavassa vuonna 2018 ammatillisen koulutuksen reformin myötä, jolloin koulutus käynnistyi useassa oppilaitoksessa. Tutkintoa edelsi rytmimusiikkituotannon ammattitutkinto. (Lähdetie 9.8.2023.)

¹³ HS 5.11.2004, <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004264664.html>

pääaine Musiikin tekeminen ja tuottaminen käynnistyi 2014.¹⁴

Tässä lyhyessä historiikissa ei ole mainittu kaikkia musiikintekijyyteen keskittyviä koulutuksia. Lukuun 8 on koottu yhä käynnissä olevia koulutuksia ja linjoja.

¹⁴ Metropoliasissa ja sen edeltäjässä Stadiassa on voinut opiskella laulukirjoittamista musiikkiteknologin ja musiikkituottajan syventävissä pääaineissa jo vuodesta 2000, ja tätäkin ennen valinnaisina kursseina Helsingin ammattikorkeakoulun alla vuonna 1997 alkaneessa ammattikorkeakoulukokeilussa. (Laukkanen 7.8.2023.)

5. Musiikin luovaan tuottamiseen liittyvät tavoitteet perusopetuksen ja lukion sekä taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmissa

Musiikin perusopetusta ja taiteen perusopetusta tarjoavien oppilaitosten opetussuunnitelmat laaditaan Opetushallituksen antamien valtakunnallisten määräysten mukaan. Kouluissa annettavassa musiikin perusopetuksessa on voimassa vuonna 2014 annetut opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2014). Lukion opetussuunnitelman perusteet ovat vuodelta 2019 (Opetushallitus 2019). Taiteen perusopetuksessa on voimassa syksyllä 2017 annetut laajan sekä yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2017a & 2017b).

Musiikin perusopetus ja lukion musiikinopetus

Vaikka musiikin luova tuottaminen on ollut mukana opetussuunnitelmissa yhtenäisen peruskoulun alkuajoista lähtien (ks. esim. Lightfoot 2019), sen painoarvo on uusimmissa opetussuunnitelmissa entistä suurempi. Vuosina 2014–2019 porrastetusti käyttöön otetuissa opetussuunnitelman perusteissa jokaisen luokka-asteen oppiaineen tehtävissä velvoitetaan, että ”oppilaiden ajattelua ja oivalluskykyä kehitetään tarjoamalla säännöllisesti mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen” (Opetushallitus 2014: 141, 263, 422). Lisäksi tavoitteena on ”kannustaa oppilasta rakentamaan luovaa suhdetta musiikkiin ja ohjata heitä improvisointiin, sovittamiseen ja säveltämiseen sekä taiteidenväliseen työskentelyyn” (Opetushallitus 2014: 425).

Lukion opetussuunnitelman perusteisiin on kirjattu, että ”Lukion musiikin opetus tarjoaa tilaisuuksia musiikillisten ilmaisutapojen kokeilemiseen, mielikuvituksen käyttöön ja taiteidenväliseen työskentelyyn. Luova tuottaminen ja uusien musiikillisten ratkaisujen etsiminen ovat prosesseja, jotka vaativat aikaa ja rauhaa ajatella. Ne kehittävät pitkäjänteisyyttä ja kykyä soveltaa opittua uusissa tilanteissa”. Musiikillinen luova ajattelu on yksi suunnitelmaan listatusta neljästä tavoitealueesta. (Opetushallitus 2019: 339, 341.)

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetuksen musiikin yleisen ja laajan oppimäärän tavoitteisiin on kirjattu ”esteettisen ja luovan ajattelun kehittäminen” (Opetushallitus 2017b: 41) ja ”luova ajattelu ja tuottaminen sekä uusien ratkaisujen keksiminen” (Opetushallitus 2017a: 47), varhaisiän musiikkikasvatuksesta syventäviin opintoihin. Yleisessä oppimäärässä luovaa tekemistä on tarkoitus toteuttaa erityisesti taiteidenvälisen työskentelyn avulla. Keskeisenä molemmissa suunnitelmissa on myös oppimäärän yksilöllistäminen, eli opetuksessa pyritään ottamaan entistä paremmin huomioon oppilaan omia toiveita ja vahvuuksia.

Laajassa oppimäärässä yksi neljästä kokonaisuudesta on *Säveltäminen ja improvisointi*, jonka alle on listattu musiikin perusopintojen tavoitteiksi ”ohjata oppilasta tuottamaan omia musiikillisia ideoita ja ratkaisuja” ja ”kannustaa oppilasta harjoittelemaan improvisoinnin, sovittamisen ja säveltämisen perustaitoja” ja syventävien opintojen tavoitteiksi ”kannustaa oppilasta toteuttamaan teoksissa improvisoituja ja itse sovitettuja osuuksia ja säveltämään

omaa musiikkia” sekä ”rohkaista oppilasta hyödyntämään musiikkiteknologian mahdollisuuksia ja työvälineitä” (Opetushallitus 2017a: 48–50).

6. Selvityksen aineistosta ja analyysistä

Selvityksessä hyödynnetään sekä aikaisempia tutkimuksia ja raportteja että selvitystä varten kerättyä aineistoa. Keväällä 2023 julkaistiin kaksi selvityksen kannalta kiinnostavaa tutkimusta: Cuporen, Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Konservatorioliiton *Musiikin opintopolut* -selvitys (Kanerva ym. 2023), jossa selvitettiin opintopolkujen lisäksi myös yleistä musiikkikoulutuksen ja -kasvatuksen tilaa Suomessa, sekä Teoston koordinoima *Tasapuolisempi sukupuolijakauma musiikkialalle* -selvitys (Teosto 2023), joka nostaa esiin monia tämänkin selvityksen kannalta olennaisia haasteita. Lisäksi raporttia varten on käyty läpi opetussuunnitelmatekstejä, kattojärjestöjen omia kyselyjä, aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä sekä erilaisia oppilaitosten materiaaleja.

Lisäksi kerättiin laadullista haastattelu- ja kyselyaineistoa syksyn 2022 ja kevään 2023 aikana. Tutkija teki kaikkiaan 18 haastattelua, joukossa koulutusohjelmien vastaavia, katto-organisaatioiden edustajia ja muita asiantuntijoita. Haastattelut toteutettiin pääosin etänä Teamsin välityksellä ja niiden kesto vaihteli noin 45 minuutista 90 minuuttiin¹⁵. Väljän kysymysrungon mukaan edenneissä koulutusvastaavien haastatteluissa käsiteltiin tarjolla olevien opintojen sisältöjä, saavutettavuutta sekä koulutuksen kehitystyöhön liittyviä haasteita.

Surveypal-kyselyt teetettiin kansainvälisellä kentällä toimiville musiikintekijöille, musiikkipedagogeille, taiteen perusopetusta tarjoaville musiikkioppilaitoksille sekä musiikintekemisen koulutusta tarjoaville kansanopistoille, toisen asteen oppilaitoksille ja ammattikorkeakouluille. Musiikkipedagogeille ja musiikkioppilaitoksille suunnattuja kyselyjä jaettiin kattojärjestöjen (Suomen musiikkikasvatusseura FiSME ry, Suomen musiikkioppilaitosten liitto SML, Konservatorioliitto, Koulujen musiikinopettajat ry, Suomen Kansanopistoyhdistys) kautta. Kyselyjen vastausprosentit jäivät varsin alhaisiksi, joten niiden analyysissä on nojattu pitkälti avointen kysymysten vastauksiin, tilastollisen edustavuuden ollessa heikko. Oppilaitokset saavat vuosittain useita kyselyjä ja vastausten vähäisyyteen on saattanut vaikuttaa myös kyselyjen välillinen jakelu. Myös esimerkiksi koulujen musiikinopettajille oli hiljattain ennen tämän tutkimuksen toteuttamista suunnattu kysely, jossa oli samankaltaista painotusta.¹⁶

Kyselyjen ja haastattelurunkojen suunnittelussa hyödynnettiin sidosryhmien henkilökunnan asiantuntemusta (Music Finland, Konservatorioliitto, Suomen musiikkioppilaitosten liitto SML). Musiikintekijöille suunnattuun kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi tai englanniksi ja muihin kyselyihin suomeksi tai ruotsiksi.

Tutkija analysoi haastattelu- ja kyselyaineiston laadullisen sisällönanalyysin menetelmin, pyrkien pikemminkin tunnistamaan yksittäisiäkin teemoja, haasteita ja kehityskohteita kuin löytämään voimakkaasti yleistettävissä olevia tekijöitä. Litteroiduista haastatteluista nostettuja lainauksia on stilisoitu lukemisen helpottamiseksi ja haastateltaville on annettu mahdollisuus tarkistaa ja korjata lainaukset.

Resurssisyistä tutkimuksesta rajattiin pois musiikkiteknologiakoulutusten systemaattinen tarkastelu, vaikka niistäkin monet antavat todennäköisesti valmiuksia myös biisintekemiseen ja esimerkiksi tracker-työskentelyyn.

¹⁵ Kaksi haastatteluista tehtiin puhelinhaastatteluina.

¹⁶ Kysely liittyi Siiri Ahtolan (Itä-Suomen yliopisto) tekeillä olevaan väitöskirjatutkimukseen.

Tulkinnoissa on noudatettava varovaisuutta aineiston suppeuden lisäksi sen mahdollisen painottuneisuuden vuoksi. On todennäköistä, että kyselyihin ovat vastanneet sellaiset henkilöt, jotka kokevat aiheen tärkeäksi ja läheiseksi tai jotka näkevät kentällä erityisen paljon haasteita. Toisaalta koulutusvastaavat saattavat puhua omista koulutusohjelmistaan positiivisemmassa valossa kuin vaikkapa opiskelijat puhuisivat. Tämän hankkeen yhteydessä ei ollut mahdollista kerätä haastattelu- tai kyselyaineistoa linjojen opiskelijoilta.

7. Mitä kansainvälisellä kentällä työskentelyyn tarvitaan ja miten sinne on tähän mennessä päästy?

Hankkeen alkuvaiheessa toteutettiin kansainvälisellä kentällä toimiville biisintekijöille suunnattu kysely. Suomessa on useita musiikintekijöitä, jotka ovat saaneet jalansijaa kansainvälisillä popmusiikkimarkkinoilla. Music Finland on kerännyt vuodesta 2006 lähtien tietoja ulkomaisten artistien popkappaleista, joita suomalaiset musiikintekijät ovat olleet kirjoittamassa. Tilastoihin on löytynyt kaikkiaan 161 tekijää, joista 77 teki vuonna 2021 aktiivista kansainvälistä uraa. Viime vuosina tilastoihin on noussut vuosittain 20–25 uutta tekijää. (Music Finland 2023, Music Finland 2022.)

Kyselyn päätavoitteena oli koota kentällä jo jalansijaa saaneiden tekijöiden näkemyksiä siitä, millaisia taitoja kentällä erityisesti tarvitaan, jotta tarjolla olevien koulutusten sisältöjä voitaisiin peilata näihin havaittuihin osaamis- ja työelämätarpeisiin. Lisäksi haluttiin kartoittaa biisintekijöiden ura- ja koulutuspolkuja.

Kyselyn lisäksi tutkija haastatteli biisiviennissä menestynyttä Axel Ehnströmiä¹⁷ sekä biisiviennin parissa Music Finlandissa vuosia työskennellyttä vientipäällikkö Katariina Sorsaa.

Kysely suunniteltiin yhteistyössä Music Finlandin tutkimuspäällikkö Merja Hottisen kanssa ja se jaettiin tekijöille, jotka ovat saaneet Music Finlandin biisivientiselvitysten mukaan julkaisuja ulkomaisille artisteille vuosina 2017–2021. Näitä suomalaistekijöitä on 130, ja Music Finlandin tai Musiikintekijät ry:n yhteystietorekisteristä löytyi näistä 107 tekijän yhteystiedot. Kysely lähetettiin vuoden 2022 marraskuussa 88 biisintekijälle suoraan ja 20 tekijälle managerin tai kustantajan kautta. Kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi tai englanniksi.

Kyselyyn saatiin määräaikaan mennessä 20 vastausta (vastausprosentti 19 %). Vastaajista 12 halusi pysyä anonyyminä. Vastaajista 30 % oli naisia ja 70 % miehiä.¹⁸ 75 % ilmoitti asuinpaikakseen Helsingin, 25 % muun Suomen.

Vastaajia pyydettiin valitsemaan rooli, jota he edustavat biisintekijänä¹⁹. Useamman roolin valitseminen oli mahdollista ja moni olikin ilmoittanut työskentelevänsä monessa roolissa, esimerkiksi toplinerina, trackerina, tuottajana, sanoittajana ja artistina. Useimmin valittu rooli oli toplinerin rooli; vastaajista 16 kertoi työskentelevänsä joko pelkästään tai muiden roolien lisäksi toplinerina. Vastaajista 12 kertoi työskentelevänsä päätoimisena biisintekijänä tai tuottajana ja vastaajista viidellätoista on joko kustannussopimus, housewriter-sopimus tai oma yritys.

Vastaajista 60 prosentilla on yli kymmenen kansainvälistä ”cutia” (ulkomaisten artistien esittämiä, julkaistuja kappaleita, joiden tekemisessä musiikintekijä on ollut mukana), loppuilla 40 prosentilla 1–9 cutia.

¹⁷ Ehnström on Music Finlandin tilastojen mukaan pitkän aikavälin tuotteliain biisiviennin tekijä 72 ”cutillaan” (Music Finland 2023) <https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/popmusiikin-teosvienti-2022>

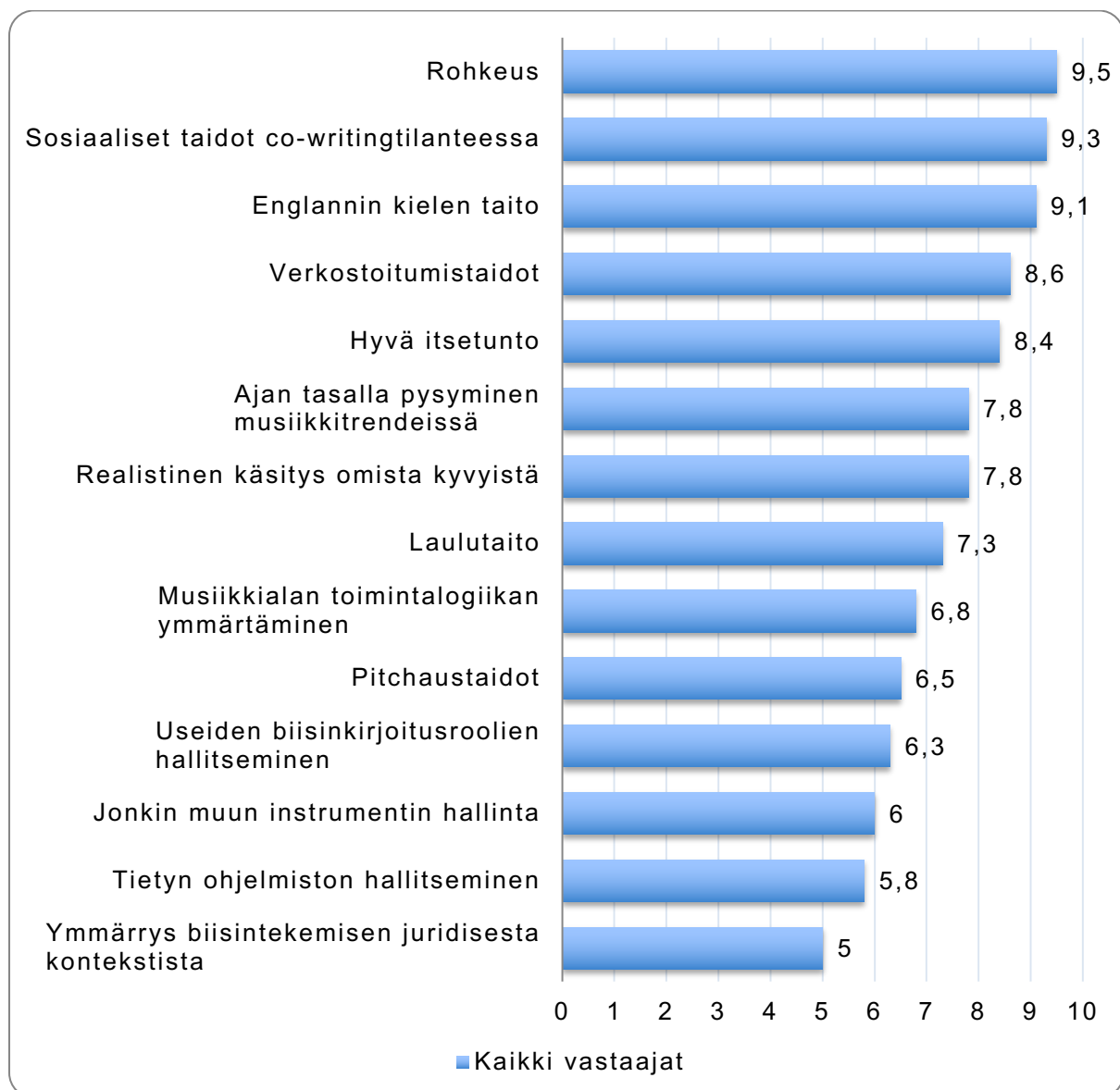
¹⁸ Vaihtoehtoksi annettiin myös ”Muu” tai ”En halua vastata”, mutta kukaan ei valinnut tätä vaihtoehtoa.

¹⁹ Rooleista tarkemmin ks. Hiltunen & Hottinen 2016.

Vastaajista kahdeksalla on musiikkialan ammatillinen tutkinto ja kolmella keskeneräinen musiikkialan ammatillinen tutkinto. Kymmenellä on muu koulutus, josta tekijä kokee saaneensa apua musiikkialalla työskentelyyn (mm. oikeustiede, kirjallisuustiede ja kauppatieteet). Neljällä vastaajista ei ole mitään koulutusta, josta tekijä kokisi olevan hyötyä musiikkialalla. Vastaajia pyydettiin kertomaan lisäksi varhaisemmista musiikkiopinnoistaan. Vastaajista seitsemän mainitsi opinnot musiikkiopistossa tai konservatoriossa (Pop & Jazz Konservatorio mainittiin useamman kerran) ja neljä mainitsi musiikkilukion. Yksi kertoi olevansa täysin itseoppinut ja toinen ottaneensa yhden kitaratunnin.

7.1 Biisiviennissä tarvittavat ominaisuudet ja taidot

Vastaajilta kysyttiin, miten tärkeinä he pitävät tiettyjä ominaisuuksia tai taitoja biisiviennissä menestymiseen. Biisintekotaitoa kokonaisuutena ei annettu vaihtoehdoksi, sillä sen ajateltiin olevan itsestäänselvyys. Tärkeyttä tuli arvioida asteikolla 0–10 (0= ei lainkaan tärkeä, 10 = erittäin tärkeä). Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

Tärkeimmiksi taidoiksi tai ominaisuuksiksi on siis arvioitu rohkeus, sosiaaliset taidot ja englannin kielen taito. Tärkeinä pidetään myös verkostoitumistaitoja ja hyvää itsetuntoa. Vastaajia pyydettiin myös pohtimaan, mistä heidän tärkeimmiksi arvioimansa taidot ovat heidän omalla kohdallaan peräisin. Vastausten mukaan itseluottamusta on tullut menestymisistä kotimaan kentällä ja kielitaitoa asumisesta ulkomailla, koulutuksesta ja viihteestä.

Sosiaalisuutta sekä rohkeutta korostettiin myös avoimissa vastauksissa:

Kaikista tärkein on rohkeus: kuka tahansa voi pyrkiä ulkomaille musallaan, jos vaan on kova tahtotila ja 110 % usko itseensä. Suomesta matka sinne ei ole helppo, mutta rohkeus ja uskallus olla oma itsensä vie pitkälle! (Neea River).

[Rohkeutta] inspiroitumisesta etenkin muiden biisintekijä-tuottajien innosta tehdä villejä ratkaisuja. (Olli Äkräs)

Melodisuus, omintakeisuus, monipuolisuus. Melodisuus on suhteellisen sisäsyntyinen kyky, monipuolisuutta ja omintakeisuutta voi kehittää harjoittelemalla eri asioita ja kuuntelemalla omaa ääntä ja estetiikkaa. (Teemu Brunila)

En osaa laulaa enkä oikein soittaakaan, joten rohkeudella, itsetunnolla ja sosiaalisilla taidoilla on kovasti merkitystä. Varsinkin kaiken uuden kokeileminen on tärkeämpää kuin trendien seuraaminen. Pitäisi itse pystyä tekemään trendejä, eikä vain olla ajan tasalla. (Risto Asikainen)

Tämän lisäksi vastaajille annettiin mahdollisuus mainita muita tärkeitä ominaisuuksia tai taitoja, joita kentällä toimimiseen tarvitaan. Avoimen kysymyksen vastauksissa mainittiin muun muassa uran strateginen suunnittelu, kyky sietää epävarmuutta ja epäonnistumista ja tekninen tietotaito. Vahvuutena mainittiin myös ”oma juttu”, kyky ”tunnistaa taidot, joita ulkomailla tarvitaan ja joita ei muut pysty antamaan” sekä ”kulttuurinen pääoma eli popmusiikin tradition mahdollisimman laaja tuntemus”. Myös Axel Ehnström (17.11.2022) painottaa sosiaalisten taitojen ja kielitaidon merkitystä. Lisäksi hän pitää tärkeänä sitä, että tekijällä on selkeä oma ”brändi”, juttu, jossa tekijä on hyvä ja johon hän keskittyy. ”Sen sijaan, että yrittäisi kouluttaa suomalaisia tekemään tosi hyvää geneeristä valtavirtapoppia, niin enemmänkin pitäisi olla sitä, että koettaa saada ihmiset vaan mahdollisimman hyväksi siinä jossain jutussa.”

Tärkeää on myös ”kehtaaminen”; hyvillä sosiaalisilla taidoilla ja kehtaamisella heikompiakin biisintekijä voi saavuttaa menestystä. Toisaalta myös nöyryyttä tarvitaan. Ehnström toteaa myös, että mitä parempi laulaja on, sitä helpompi on saada biisejä läpi. Tämä mainittiin myös kyselyn avovastauksissa.

Ehnström opiskeli itse Metropoliasissa musiikintekijälinjalla reilut kymmenen vuotta sitten, mutta opinnot jäivät kesken, sillä hänestä tuntui, että kentällä jo jalansijaa saaneena tekijänä koulutuksesta ei ollut riittävää hyötyä. Tekijä pitää kuitenkin musiikin monipuolista ymmärtämistä koulutuksesta saatuna etuna: hän kokee, että musiikin historian, teorian ja teknologian sekä eri musiikkityylien erityispiirteiden tunnistamisesta on ollut etua työssä.

Katariina Sorsa (9.11.2022) pitää musiikillisia taitoja ensiarvoisen tärkeinä: menestyneimmillä tekijöillä on voimakas luomisvimma ja kyky tuoda pöytään hieman

erilaisia ideoita kuin mitä muilla on. Lisäksi myös Sorsa korostaa sosiaalisia taitoja, herkkyyttä ja tilannetajua sekä kunnianhimoa ja periksiantamattomuutta. Hän näkee myös, että on etu hallita tuotannon kaikki vaiheet, ja tällaisia tekijöitä on Suomessa Sorsan mukaan paljon.

7.2 Kentälle päätyneiden tekijöiden urien keskeiset käännekohtat

Vastaajilta kysyttiin myös uran keskeisiä tekijöitä tai käännekohtia, jotka ovat edesauttaneet toimimista kansainvälisellä kentällä. Annetuista vaihtoehdoista oli mahdollista valita 1–5 tärkeintä.

Tärkeimmäksi nousee ”kehittyminen biisintekijänä/tuottajana”, jonka on valinnut 14 vastaajaa. 13 vastaajaa on valinnut ”kustannussopimuksen tekeminen” ja yhtä moni ”oikeiden co-writing-kumppaneiden löytäminen”.

Avoimissa vastauksissa mainittiin lisäksi, että ”tarpeeksi monta hittiä auttoi ymmärtämään, että jos tämä toimii Suomessa, toimii se muuallakin” ja että ”ensimmäiset Song Castle -biisileirit muuttivat koko suomalaista pop-biisintekemisen alaa”. Myös Song Hotel mainitaan tärkeänä etappina.

Yksi vastaaja kirjoittaa:

Olen todella kunnianhimoinen ja teen selkeitä suunnitelmia ja strategioita urani suhteen. Mietin olemassaolevien kontaktieni verkostoja ja linkkejä tiettyihin tekijöihin ja artisteihin, samoin kuin koitan verkostoitua cowritereideni kustantajien ja managerien kanssa. Pystyn tekemään vaivatta biisejä ja perusdemoja yksin, joten kykenen työskentelemään silloinkin kun minulla ei ole sessioita. Minulla on yhtä aikaa ’hullunusko’ menestykseeni ja tulevaan, mutta yhtä aikaa tarvittava nöyryys, jonka vuoksi kaikki tuntuu aina siltä kuin olisin juuri aloittanut eikä mikään ole tarpeeksi. Olen rohkeasti järjestänyt itse tapaamisia kustantajien ja managerien kanssa matkoilla ollessani.

Toinen vastaaja kirjoittaa:

Katson että omalla urallani kriittistä on ollut pitkäjänteinen työ kehitys saman projektin kanssa. Sitoutuminen ja sitouttaminen ovat tehneet urastani mahdollisen taloudellisesti ja musiikillisesti!

■ Kaikki vastaajat (KA:9.48, Hajonta:5.54) (Vastauksia:20)

Vaihtoehtoissa oli valittavissa myös koulutukseen liittyviä tekijöitä. Vain kaksi vastaajista on valinnut tärkeimpien tekijöiden joukkoon ”tiettyyn musiikkialan kouluun pääseminen” tai ”koulun kautta solmittu kontakti”.

Olli Äkräs kirjoittaa:

Olen nähnyt ison leikkauksen Suomen musiikkiopetuksen tasoon. Se on perinteiseen muusikkouteen erinomainen, mutta oli ainakin hetki sitten vielä melko lapsenkengissä esim co-writen ja elektronisemman musan suuntaan. Tuntui, että harjoittelupaikka kustantajalla oli ensimmäinen ”oikea koulu” biisintekoon. Itseopiskelu ja ”nörtteily” on etenkin tuottajille äärimmäisen tärkeä avain ajassa kiinni olevan musiikin tekemiseen. Peruskoulussa pitäisi mun mielestä ihan oikeasti opiskella itseohjautuvaa opiskelua, eli sitä miten paljon netistä voi oppia itseä kiinnostavia asioita. Koulut ovat tukemassa, mutta aina ajastaan jäljessä, alalla toimivat yritykset eivät (ainakaan pahasti).

7.3 Kyselyyn vastanneiden biisintekijöiden koulutuksesta saamat eväät musiikkialalle, kaivattuja opetussisältöjä

Vastaajilta kysyttiin avoimella kysymyksellä, millaisia eväitä koulutus tai varhaiset musiikkiopinnot ovat antaneet heille musiikintekijänä ja biisiviennissä toimimiseen. On huomioitava, että nämä vastaukset eivät kerro tämänhetkisen musiikintekemisen koulutuksen tilasta, sillä vastaajien koulutustausta on vaihteleva ja osalla on opinnoista jo vuosia. Vastaukset voivat kuitenkin auttaa kehittämään koulutusten sisältöjä, sillä kentällä jo toimivat biisintekijät pystyvät arvioimaan, millaiset koulutuksen sisällöt voivat helpottaa tietä kansainväliseen biisintekijyyteen.

Vastauksissa korostuu soitto- ja laulutaito, musiikin syvempi ymmärtäminen ja musiikkiteknologia-aidot mutta toisaalta myös verkostoituminen esimerkiksi koulun bändien avulla. Musiikkialan ulkopuolinen koulutus on antanut eväitä musiikin ymmärtämiseen liiketoimintana sekä erilaisten toimintaympäristöjen ja sopimusten ymmärtämiseen. Myös kokeneemman biisintekijän opetukseen pääseminen ja englannin kielen taito mainitaan merkittävänä koulutuksen antamana etuna.

Toisaalta useampi vastaajista mainitsee myös, että käytännön eväät alalle ovat koulutuksessa jääneet vähiin ja monia asioita on täytynyt ottaa itse haltuun kentälle astumisen kautta. Yksi vastaajista mainitsee myös, että musiikin opiskelu opetti pelkäämään virheitä ja pahimmillaan kuihdutti luovuutta, minkä jälkeen oli löydettävä tie takaisin omanlaiseen tekemiseen ja yksilölliseen luovuuteen.

Vastaajilta kysyttiin avoimella kysymyksellä myös, millaisia kansainvälisellä kentällä toimimiseen liittyviä sisältöjä he olisivat kaivanneet koulutukseensa. Näitä on koottu alle jaoteltuna biisintekemiseen, toimialalla toimimiseen sekä verkostoihin, opetushenkilöstöön ja sosiaaliseen/psykologiseen tukeen liittyviin sisältöihin:

Biisintekeminen	Toimialalla toimiminen	Verkostot, opetushenkilöstö, sosiaalinen ja psykologinen tuki
<ul style="list-style-type: none"> • Co-writea (kaksi mainintaa) • Modernia tyyliä: nykymusiikin tuotantoa tai kirjoittamista • Elektronista musiikkituotantoa, kuranttien pop-hittien analyysiä, pop-lyriikan teoriaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Musiikkialan rakenteet, biisintekijän sijoittuminen niissä • Sopimusyksityiskohdat ja neuvottelutaidot • Itsensä ”managerointi” • Englannin kielen arkista käyttöä, käytännön luovaa tekemistä 	<ul style="list-style-type: none"> • Motivaatiota muilta opiskelijoilta • Sen ymmärryksen lisääminen, että pelkkä tasokas tekeminen ei riitä, jos aikoo pärjätä • Verkostoitumismahdollisuuksia, kansainvälistä yhteistyötä (esim. biisileirit opiskelijoille, osallistujia muista Pohjoismaista - yhteistyötä Ruotsin kanssa, jossa pitkä biisinkirjoitusperinne?) • Mentorointia ihmisiltä, jotka tekevät tällä hetkellä sitä, mitä itse tavoittelen • Ammattimaisten biisintekijöiden opetusta • Yhteistyön kehittämistä jollakin tapaa, tekemisen kautta • Mahdollisuutta tehdä englanninkielistä musiikkia natiivien kanssa • Tutustumista itse yhtiöihin ja kentällä työskentelyyn • Song-pitching mahdollisuuksia

Risto Asikainen kirjoittaa:

En omaan koulutukseeni, mutta hieman huolissaan olen näitä nykyisiä sukupolvia katsoessani. Musiikkioppilaitoksissa opetetaan aika lailla sellaiseen varman päälle ja oikein tekemiseen. Tarvittaisiin lisää rohkeutta ja kokeilevaa omaperäisyyttä, jotta syntyisi taiteilijoita, eikä ns. musiikin metsureita. Jotka kyllä osaavat kaikki popin konstit, mutta se ei vielä riitä maailmalla breikkaamiseen. Aina jostain takavasemmalta putkahtaa joku uusi maailmantähti, joka onkin tehnyt jutut erilailla. Ja sitten taas kopioidaan...

Yksi vastaajista kirjoittaa, ettei usko, että kouluttaminen auttaa, vaan ”tarvitaan tekijöitä, jotka lähtevät ja oppivat asiat paikan päällä, tekevät diilit ulkomaille ja saavat sitä kautta jalansijaa”. Toinen toteaa, että on vaikea miettiä toivottuja koulutussisältöjä, sillä eri markkinat ovat niin erilaisia; esimerkiksi USA:n ja Aasian markkinat eroavat suuresti sekä bisneksen että biisinkirjoittamisen suhteen.

8. Musiikintekemisen tai musiikin luovan tuottamisen opetus eri koulutusasteilla

Tässä osiossa kartoitetaan yleisemmällä tasolla musiikintekemisen ja musiikin luovan tuottamisen opetusta eri koulutusasteilla. Koonnissa on hyödynnetty sekä selvitystä varten kerättyä aineistoa että aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia ja selvityksiä.

Kuten luvussa 2 todettiin, ei ole selvärajaista, mikä kaikki on katsottavissa musiikintekemisen koulutukseksi, joten kyseessä ei ole täysin kattava koonti Suomessa tarjottavasta musiikintekemisen koulutuksesta.

8.1 Musiikin luovan tuottamisen opetus peruskoulussa ja lukiossa

Koulujen musiikinopetuksella on valtava merkitys lasten ja nuorten musiikkisuhteen muodostumisessa, sillä se on ainoa musiikkikasvatuksen muoto, joka tavoittaa jokaisen lapsen Suomessa asuinpaikasta, perhetaustasta ja varallisuudesta riippumatta. Perusopetuksen opetussuunnitelmaperusteiden mukaan musiikin opetuksen tehtävänä on ”luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen” ja sen odotetaan tarjoavan mahdollisuuksia säveltämiseen ja ”muuhun luovaan tuottamiseen” (Opetushallitus 2014: 141, 263).

Kouluissa musiikkia opettavalla henkilöstöllä on koulutustaustanaan pääosin joko musiikin aineenopettajan tutkinto musiikkikasvatus pääaineena tai musiikkikasvatuksen opintoja osana luokanopettajan tai muun aineen aineenopettajan tutkintoa. Opettajankoulutuksissa on vaihtelua siinä, missä määrin niissä annetaan valmiuksia musiikin luovan tuottamisen opettamiseen ja millainen rooli säveltämisen pedagogiikalla on opetussuunnitelmissa (Ahtola & Juvonen 2012, Lightfoot 2019, Jokela 21.4.2023).

Laajaa selvitystä koulujen musiikinopetuksen tilasta tai musiikin aineenopettajien koulutuksista ei ollut mahdollista tämän selvityksen puitteissa tehdä, joten tässä luvussa viitataan pääosin aiemmin tehtyihin tutkimuksiin sekä kouralliseen kyselyvastauksia, jotka saatiin koulujen musiikinopettajilta musiikkikasvattajille suunnattuun kyselyyn²⁰. Kyselyä jaettiin FiSME ry:n, Koulujen musiikinopettajat ry:n sekä Säpe-alummit²¹ -Facebook-ryhmän kautta ja siihen saatiin koulujen musiikinopettajilta 13 vastausta²². Selvityksessä nostetaan esiin joitakin avoimiin kysymyksiin tulleita yksittäisiä vastauksia.

Musiikkikasvatuksen professori Heidi Partti (2016) on tehnyt tähän mennessä laajimman tutkimuksen musiikin luovan tuottamisen opetuksesta Suomen koulujen musiikinopetuksessa. Tutkimus on sijoittunut taitosvaiheeseen, jossa uudet Opetushallituksen *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet* (Opetushallitus 2014) olivat vasta astumassa voimaan. Tutkimuksessa selvitettiin laajan kyselyn avulla, miten musiikin luovan tuottamisen

²⁰ Kyselyn suunnittelussa hyödynnettiin Heidi Partin (2016) aikaisempaa tutkimusta varten tehtyä kyselyä.

²¹ Säpe- eli säveltämisen ja luovan musiikin tuottamisen pedagogiikan täydennyskoulutuksiin osallistuneita opettajia, ks. luku 8.1.

²² Joukossa on alakoulussa, yläkoulussa sekä lukiossa musiikkia opettavia henkilöitä, ja monet vastaajista opettavat musiikkia useammalla kuin yhdellä kouluasteella.

opettaminen kouluissa toteutuu opettajan omien kokemusten mukaan, millaisia haasteita siihen liittyy, ja millaisiksi opettajat kokevat omat valmiutensa näiden tavoitteiden toteuttamiseen.

Partin aineiston mukaan musiikin luovan tuottamisen opetus oli kouluissa vähäistä ja opettajien pedagogiset valmiudet siihen vähäiset tai suorastaan olemattomat. Musiikinopetuksessa hyvin suuressa osassa oli soittaminen, laulaminen ja musiikinkuuntelu tai musiikkivideoiden katselu, kun taas improvisointi, säveltäminen tai sovittaminen oli oppituntien sisältönä huomattavasti harvemmin. Kyselyn mukaan osa opettajista koki valmiutensa musiikin luovan tuottamisen opettamiseen vain kohtalaisiksi tai heikoiksi, ja jopa 80 prosenttia opettajista kertoi, että omassa koulutuksessa ei ollut annettu minkäänlaisia valmiuksia musiikin luovan tuottamisen opettamiseen (Partti 2016).

On oletettavaa, että koulumaailmassa on tapahtunut muutoksia kymmenen viime vuoden aikana, mutta musiikinopettajien työura kestää kymmeniä vuosia, joten suuri osa Partin teettämään kyselyyn vastanneista opettajista toimii yhä musiikinopettajina. Myös Teoston hiljattain toteuttamassa Tasapuolisempi sukupuolijakauma musiikkialalle -selvityksessä nousi esiin, että vastaajat eivät ole kokeneet saaneensa omasta musiikkikasvatuksesta riittävästi tukea musiikintekemiseen.²³ Teemaa ovat lähestyneet suppeamman aineiston avulla myös Siiri Ahtola ja Antti Juvonen (2021), joiden mukaan opettajien koulutusta tulisi kehittää tukemaan paremmin valmiuksia musiikin luovan tuottamisen opettamiseen. Ahtolan ja Juvosen (2021: 13) mukaan vain murto-osa Suomen kouluista on kehittänyt opetustaan uuteen suuntaan. Opettajien kohtaamiksi haasteiksi on tunnistettu suuret ryhmäkoot, opettajien riittämättömät valmiudet, riittämättömät välineet, ajan- ja tilanpuute sekä toisaalta vähäinen viikkotuntien määrä musiikinopetuksessa (Ahtola & Juvonen 2021, Partti 2016).

Samoja haasteita tuli esiin myös tätä selvitystä varten tehdyssä kyselyssä:

Ryhmän suuri koko ja opetusvälineiden puutteet kulkevat käytännössä rinta rinnan edellisessä kysymyksessä. Niiden lisäksi koen, että arviointi on oma haasteensa.

Olisi hyvä olla joku valmis toisella opettajalla toimiva tehtävä/idea, niin ei tarvitsisi kaikkea itse keksiä.

Tekemisen lisäksi pitää varata aikaa kuuntelemiseen, palautteen antoon / vertaisarviointiin. Jos oppilaat/opiskelijat työskentelevät yksin tai pareittain, menee kuuntelemiseenkin tosi paljon aikaa työskentelyn päälle. Kurssi loppuu äkkiä kesken.

Ryhmiä heterogeenisyys on ongelma varsinkin yläkoulussa; osa tykkää tämänäntyyppisistä tehtävistä, osaa ei voisi vähempää kiinnostaa. Musiikin ilmaisohjelmien (GarageBand, Bandlab) käyttö kiinnostaa kuitenkin edes jonkin verran lähes kaikkia. Musiikin luova tuottaminen vie usein myös paljon aikaa, ja yhden viikkotunnin aineessa pitäisi ehtiä tehdä paljon muutakin.

Monet yläkoululaiset eivät uskalla tuoda omia ajatuksia esiin esim. lauluteksteissä tai melodioissa.

²³ Erityisesti tytöt, ks. lisää luku 9.4.

Nuoret pelkäävät toisten reaktioita. Siksi oppilaita ei oikein tahdo saada tekemään omaa musiikkia. He mieluummin tulkitsevat valmista toisten tekemää musiikkia ja sovittavat sitä näköisekseen.

Yhden luokkatilan muuntaminen kaikkien soittelua ja äänittämistä tukevaksi luovaksi tilaksi on mahdotonta. Teetätän tehtäviä myös kotona, jossa rauhaa on, mut ei välttämättä mitään välineitä saati tukea.

Heidi Partti (2016) tuo artikkelissaan esiin kysymyksiä, jotka ovat yhä pohdinnan arvoisia. Mikäli opettajat kokevat ryhmäopetuksen haasteena musiikin luovan tuottamisen opettamisessa, nähdäänkö musiikintekeminen yhä liian kapeasti yksilöllisenä toimintana? Mikäli ajanpuute on ongelma, nähdäänkö musiikin luova tuottaminen liian irrallaan muusta muusikkoudesta? Ahtolan ja Juvosen tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijoille tarjottiin kurssi, jossa opetettiin musiikin luovan tuottamisen opettamista musiikkiapplikaatioiden avulla. Haastattelujen mukaan monet opiskelijoista olivat yllättyneitä siitä, miten lyhyessä ajassa tehtävät olivat suoritettavissa. Opiskelijat suhtautuivat teknologiaan aluksi osin pelokkaasti, eivätkä osanneet nimetä muita musiikinteko-ohjelmistoja kuin GarageBandin. (Ahtola & Juvonen 2021: 15, 17, 19.)

Musiikkiteknologia tekee tuloaan kouluihin, mutta asenteet muuttuvat hitaasti. Kaikki opettajat eivät esimerkiksi pidä iPadeja instrumentteina. Ajatukset säveltämisestä ovat musiikkikasvatuksen näkökulmasta murroksessa ja luova musisointi luokassa tulisi nähdä toimintana, joka on kaikkien toteutettavissa, eikä vaadi erityistä musiikillista lahjakkuutta. (Ahtola & Juvonen 2021: 11–14.)

Täydennyskoulutuksen rooli koulujen musiikinopettajien valmiuksien lisäämisessä on siis merkittävä. Tähän tarpeeseen ovat vastanneet Metropolia Ammattikorkeakoulun, Taideyliopiston Sibelius-Akatemian ja Helsingin yliopiston Opetushallituksen tuella yhteistyössä järjestämät Säpe- eli säveltämisen ja luovan musiikin tuottamisen pedagogiikan täydennyskoulutukset, joita järjestettiin vuosina 2016–2021²⁴. Koulutuksiin osallistui yli 300 musiikkipedagogia (koulujen musiikinopettajia sekä musiikkioppilaitosten instrumenttiopettajia). Hankkeen puitteissa tuotettiin myös opetusmateriaalia, joka on saatavissa hankkeen verkkosivuilla. Myös Suomen Säveltäjät ry:n Ääneni äärelle -hankkeen myötä on koottu sivusto *Opus 1*, jolta opettajat voivat löytää opetusmateriaalia ja vinkkejä sävellyksen alkuopetukseen.²⁵

Tärkeä hanke on ollut myös opetus- ja kulttuuriministeriön tukema Teoston BiisiPumppu, jonka puitteissa tunnetut musiikintekijät vierailivat vuosina 2013–2014 12 pilottikoulussa kertomassa työstään ja opastamassa oppilaita musiikintekemisessä. Musiikintekemisessä hyödynnettiin esimerkiksi iPadeja, kännyköitä ja GarageBand-ohjelmaa.^{26 27}

BiisiPumppu jäi hankkeeksi, joka antoi runsaasti eväitä projektissa mukana olleille. Yksi tätä selvitystä varten teetettyyn kyselyyn vastanneista kirjoittaa:

²⁴ <https://sapettajat.metropolia.fi/>

²⁵ <https://www.opus1.fi/>

²⁶ <https://www.teosto.fi/teoston-biisipumppu-tuo-musiikin-tekemisen-ja-musiikintekijat-koulujen-musiikkitunneille/>

²⁷ <https://www.teosto.fi/teostory/biisipumppu-innostonut-koulu yhteisoja-oppilaista-opettajiin/>

Musiikin teknologian haltuunottaminen luovan tuottamisen välineenä vaati minulta useita koulutuksia. Ensimmäisen jälkeen osasin käyttää jonkin pienen kikan, mutta kolmannen jälkeen aloin saada hommaa haltuun niin, että pystyn myös kehittämään omia tehtäviä. Oli myös hyvä, että koulutuksella oli eri vetäjät jotta sain eri näkökulmia aiheeseen. Ratkaiseva oli Teoston järjestämä koulutus, jossa kouluttajat tulivat omalle koululle, silloin oppii ohjautusti käyttämään oman koulun olemassa olevaa välineistöä.

8.2 Musiikin luovan tuottamisen opetus taiteen perusopetusta tarjoavissa oppilaitoksissa

Musiikin luovan tuottamisen opetusta taiteen perusopetuksessa käsiteltiin hanketta varten tehdyistä haastatteluista neljässä²⁸. Lisäksi teetettiin kyselyt taiteen perusopetusta tarjoaville oppilaitoksille (musiikkiopistot, musiikkikoulut ja kansalaisopistot). Myös musiikkikasvattajille suunnattuun kyselyyn tuli vastauksia taiteen perusopetusta tarjoavien musiikkioppilaitosten soiton- tai laulunopettajilta, musiikin varhaiskasvatuksen ja hahmotusaineiden opettajilta. Kyselyjen vastausprosentit jäivät alhaisiksi, joten tilastollinen edustavuus on heikko ja aineiston analyysissä nojataan pitkälti avointen kysymysten vastauksiin. Aineisto saattaa olla myös painottunutta – kyselyihin ovat todennäköisesti vastanneet herkemmin henkilöt, jotka kokevat teeman läheisemmäksi itselleen. Aineiston vahvuutena on kuitenkin tiettyjen erityishaasteiden esiin nostaminen.

Taiteen perusopetusta tarjoaville oppilaitoksille suunnattua kyselyä jaettiin Suomen musiikkioppilaitosten liiton ja Kansalaisopistojen liitto KoLin kautta. Vastaajiksi pyydettiin oppilaitosten rehtoreita tai muita oppilaitoksen sopivaksi katsomia henkilöitä.

Suomen musiikkioppilaitosten liitossa on 97 jäsenoppilaitosta. Kansalaisopistoja on Suomessa 175, mutta kaikissa kansalaisopistoissa ei ole tarjolla taiteen perusopetusta eikä taiteen perusopetusta tarjoavista oppilaitoksista kaikissa ole musiikinopetusta. Ajantasaista tietoa musiikin taiteen perusopetusta tarjoavista oppilaitoksista ei ole saatavilla, joten kyselyn vastausprosenttia ei ole mahdollista määrittää.²⁹ Viimeisin Kansalaisopistojen liiton oma selvitys on vuodelta 2018.³⁰

Oppilaitoskyselyyn saatiin taiteen perusopetuksen osalta 25 vastausta.³¹ Oppilaitoksista 10 sijaitsee Uudellamaalla, loput 15 eri puolilla Suomea. Oppilaitoksista 20 tarjoaa musiikin laajan oppimäärän mukaista opetusta ja 6 yleisen oppimäärän mukaista opetusta.³²

Musiikkikasvattajille suunnattua kyselyä jaettiin FiSME ry:n ja Koulujen musiikinopettajat ry:n kautta. Kyselyyn vastasi 19 musiikkioppilaitoksessa työskentelevää soiton-/tai laulunopettajaa, musiikin varhaiskasvattajaa tai musiikin hahmotusaineiden opettajaa. Vastaajat ovat koulutukseltaan pääosin joko ammattikorkeakouluista valmistuneita

²⁸ Autio 17.1.2023, Kivelä 23.3.2023, Pellinen 10.1.2023, Saarinen 11.5.2023.

²⁹ SML:n 97 jäsenestä 12 vastasi kyselyyn, joten näiden osalta vastausprosentti on 12.

³⁰ Nuottanen 19.4.2023

³¹ 2 konservatoriota, 15 musiikkiopistoa, 1 musiikkikoulu, 6 kansalaisopistoa ja yksi musiikkikoulu/kansalaisopisto.

³² Yksi oppilaitoksista tarjoaa molempia.

musiikkipedagogeja (AMK tai YAMK) tai Sibelius-Akatemiasta valmistuneita musiikin maistereita. Vastaajat ovat yhtä lukuun ottamatta Uudeltamaalta.³³

Taiteen perusopetuksen vuonna 2017 voimaan astuneissa opetussuunnitelmissa musiikin luovaan tuottamiseen liittyvät tavoitteet ovat keskeisiä.³⁴ Suomen musiikkioppilaitosten liiton puheenjohtaja ja vt. toiminnanjohtaja sekä Musiikkiopisto Juvenalian rehtori Sanna Saarinen (11.5.2023) luonnehtii perusteita oppilaitoksia velvoittavina.

SML:n uusimman jäsenkyselyn (Suomen musiikkioppilaitosten liitto 2023) mukaan noin puolessa oppilaitoksista säveltämistä opetetaan erillisenä opetusaineena ja se on mahdollista valita pääaineeksi 17 oppilaitoksessa (kyselyn vastausprosentti 72 %). Musiikin hahmotusaineiden opettamiseen musiikin luova tuottaminen on tullut systemaattisemmin mukaan. Oppilaitokset toteuttavat opetusta kuitenkin vaihtelevin tavoin ja opettajat vaihtelevin valmiuksin.

Saarinen kertoo, että teema keskusteluttaa paljon Suomen musiikkioppilaitosten liiton jäsenistössä ja monet opettajat kertovat kokevansa, ettei heillä ole työkaluja musiikin luovan tekemisen opettamiseen. Vs. apulaisrehtori ja ammatillisen koulutuksen vastaava Mikko Pellinen (10.1.2023) Keski-Pohjanmaan Konservatoriosta pohtii, että taiteen perusopetuksen osalta ollaan vielä pitkälti kehitysasteella.

”Kyllähän se vielä ammattikoulutukseen verrattuna on hyvin paljon enemmän kehitysasteella sitten siellä perusopetuksessa. Ehkä se pohjautuu yksittäisten opettajien innostuneisuuteen ja harrastuneisuuteen. --- Se on aika paljon varmaan sitten juuri instrumentilähtöistä.”

Musiikkioppilaitosten puolesta kyselyyn vastanneet henkilöt kuvaavat oppilaitoksissa tarjottavaa musiikin luovan tuottamisen opetusta muun muassa seuraavasti:

Improvisoinnin, musiikillisen keksinnän ja säveltämisen opinnot sisältyvät opetussuunnitelmaan kaikilla oppilailla. Usein soitonopettaja vastaa oppilaansa luovan tuottamisen sisällöistä. Myös bändeissä on paljon tämän suuntaista toimintaa. Tarkoituksenamme on jatkossa lisätä luovia sisältöjä myös muha-opintojen sisälle. Säveltäminen on mahdollista valita opistossamme syventävien opintojen linjaksi, mutta tällä hetkellä linjalla ei ole yhtään opiskelijaa. Musiikkiteknologian opetuksesta vastaa rytmikollegio. Opetus ei ole kuitenkaan genresidonnaista, vaan pyrimme siihen, että opistomme olisi mahdollisimman pitkälle genererajaton. (Musiikkiopisto, musiikin laaja oppimäärä)

Musiikin hahmotusaineiden opetuksessa luova tuottaminen on läsnä kaikilla oppitunneilla. (Musiikkiopisto, musiikin laaja oppimäärä)

Meillä opetetaan monenlaisia genrejä ja esim. improvisointi liittyy omalla tavallaan kaikkeen, niin klassiseen, kansanmusiikkiin kuin pop/jazz -genreen. Etenemme oppilaan innostuksen mukaan. (Musiikkiopisto, musiikin laaja oppimäärä)

Taiteen perusopetusta antavat soiton-, laulun- tai musiikin hahmotusaineiden opettajat, jotka vastasivat musiikkikasvattajille suunnattuun kyselyyn, kertovat muun muassa opettavansa

³³ Aineisto on liian suppea, jotta tästä voitaisiin tehdä laajempia johtopäätöksiä, mutta huomio on kiinnostava.

³⁴ Ks. luku 5.

”pienimuotoista omaa säveltämistä ja sanoittamista esimerkiksi muha-asioiden [musiikin hahmotusaineet] yhteydessä, sekä vapaata ja strukturoitua improvisointia”, ”valmiiden rytmisten kuvioiden säveltämistä nuotteja lisäämällä”, atonaalista improvisointia tai teettävänsä esimerkiksi uusia sanoja tuttuihin lauluihin. Vastaajat kokevat valmiutensa näiden opettamiseen vaihtelevasti heikoista erinomaisiksi.

Yksi heikoiksi valmiutensa kokeva soitonopettaja kertoo, ettei osaa käyttää digitekniologiaa lainkaan. Musiikin hahmotusaineiden opettaja kuvailee puolestaan:

Musiikin tuottamiseen oppilaitoksessamme käytetään uusinta teknologiaa, koska laitteistoihin on investoitu merkittävästi. Opettajille on suunnattu koulutusta, opettajat ovat saaneet myös ohjata musiikin tekemisestä kiinnostuneita oppilaita erikoiskursseille (esim. songlab-biisintekopaja). Hahmotusopetuksessa musiikin tyylilaji perusopinnoissa on laulu/laulelma -tyyppistä, esim. oman stemman luomista joko laulettavaksi tai soitettavaksi. Harmoniaopinnoissa tyylilaji on laajempi klassisromanttisesta yksinkertaisesta musiikista iskelmiin ja populaarimusiikkiin. (Musiikin hahmotusaineiden opettaja musiikkioppilaitoksessa)

Musiikin luovan tuottamisen opetukseen liittyviä haasteita

Selvityksessä haluttiin kartoittaa myös musiikin luovaan tuottamiseen liittyviä haasteita taiteen perusopetuksessa. Musiikkikasvattajille suunnatussa kyselyssä annettiin vaihtoehtoja, joista vastaajan tuli nostaa kolme suurinta tärkeysjärjestykseen. Vastauksissa tärkeimmäksi nousi ajanpuute ja toiseksi tärkeimmäksi puutteet omassa koulutuksessa.³⁵

Musiikkikasvattajille suunnatun kyselyn sekä oppilaitoksille suunnatun kyselyn vastaajia pyydettiin myös kuvailemaan tarkemmin suurimpia haasteita musiikin luovan tuottamisen opetukseen liittyen. Esiin nousi useita toisiinsa kytkeytyviä haasteita. Esimerkiksi opetushenkilöstön osaamisen taso ja niukat taloudelliset resurssit kytkeytyvät toisiinsa. Musiikin luovan tuottamisen opettaminen on oppilaitoksessa jo toimivien opettajien harteilla, eikä heistä kaikilla ole välttämättä riittävästi valmiuksia musiikin luovan tuottamisen opettamiseen. Oppilaitoksen henkilökunnan kouluttaminen tai uusien henkilöiden palkkaaminen vaatisi lisää taloudellisia resursseja.

Musiikin luovaa tuottamista toteutetaan kaikilla musiikkigenren tunneilla. Oppilaat ovat kuitenkin hiukan epätasa-arvoisessa asemassa tässä asiassa sen vuoksi, että kaikki opettajat eivät suostu ottamaan musiikin luovaa tuottamista osaksi opetustaan lukuisista ohjaus- ja koulutustuokioista huolimatta. Helposti koetaan, että esim. oman biisin säveltäminen on oppilaan soitonopiskelusta pois, vaikka todellisuudessa se tukee soiton opiskelua ja parhaimmillaan vahvistaa oppilaan musiikillista identiteettiä ja vapauttaa musiikin tulkintaa. (Kansalaisopisto, musiikin yleinen oppimäärä)

Toiminta on vain muutaman innostuneen opettajan vastuulla. (Musiikkiopisto, laaja oppimäärä)

³⁵ Muut annetut vaihtoehdot olivat arvioinnin vaikeus, puutteet opetusvälineissä, ryhmän suuri koko, tilaan liittyvät haasteet, ja muu, mikä. Erityisesti tämän kysymyksen kohdalla on syytä muistaa, että aineiston tilastollinen edustavuus on heikko.

Opetusta olisi hienoa tarjota enemmän. Meidän oppilaitoksessamme haasteena on oppilaiden ja opetuspisteiden hajanaisuus. Ryhmiä on hankala saada kasaan, joissa olisi samantasoisia opiskelijoita. (Kansalaisopisto, laaja oppimäärä)

Opetusta voisi olla enemmänkin. Tällä hetkellä resurssit ovat tiukassa, mikä estää esim. uusien henkilöiden palkkaamisen opistoon. Resurssit ovat siis yksi syy, mutta osaltaan pystymme vastaamaan haasteeseen kouluttamalla nykyistä henkilökuntaa ottamaan haltuun uusia opetusaloja. (Musiikkiopisto, laaja oppimäärä)

Haasteita nähdään myös oppilaiden asenteissa ja tilanteissa: oppilaat eivät ole tarpeeksi kiinnostuneita, heillä ei ole riittävästi aikaa ja sitoutuneisuutta tai heidän perustaitonsa nähdään riittämättömiksi musiikin luovaan tuottamiseen.³⁶

Satunnaisesti järjestämme oman biisinteon ja äänityksen viikonloppuopetusta pidemmällä oleville bändeille. Mutta tarjonta lähtee aina siitä, että oppilailta on kiinnostusta asiaan – suurimmalla osalla ei ole. Opetusta tarjoaa jo muutoinkin oppilaitoksessa ja taiteen perusopetuksessa opettavat työntekijät. Tämä on koettu tärkeäksi, koska oppilaat leimautuvat vahvasti omiin opettajiinsa ja täysin ulkopuolisen on vaikea saada osallistujia kursseihin. (Musiikkiopisto, laaja oppimäärä)

Meillä opetus painottuu rytmimusiikkiin ja yleiseen oppimäärään. Tämä on musiikkiharrastus, johon oppilaat panostavat 1–2 kertaa viikossa pääasiassa, jolloin opetus keskittyy soittotaidon harjoitteluun ja yhteismusisointiin bändissä. (Kansalaisopisto, yleinen oppimäärä)

Oppilailta ei oikein pystytä vaatimaan enempää sitoutumista musiikin harrastamiseen. Monelle riittäisi vain soittotunneilla käynti, mutta halutaan tietysti tarjota muutakin, kuten yhteismusisointia ja musiikin hahmottamista. Aikaresurssi lienee merkittävin syy, mutta osittain myös opettajien osaaminen. (Musiikkiopisto, laaja oppimäärä)

Opettajien hyvin erilainen osaamistaso vaikeuttaa yhtenäisen opsin noudattamista. Sävellyksperiodeihin (vapaaehtoinen opinto) ei löydy oppilaita riittävästi. (Musiikkiopisto, musiikin laaja oppimäärä)

Oppilaiden teoreettiset taidot tulevat hyvin nopeasti vastaan, mikäli heille haluaa opettaa säveltämistä. Improvisoiminen on helpompaa. Oppilaat eivät osaa riittäväällä nopeudella/ollenkaan kirjata omia ideoitaan ylös, joka tehtävä jää opettajan harteille. Kirjoittaminen tapahtuu siis soittotuntitilanteessa, jolloin soittamiselle jää puolestaan vähemmän aikaa. (Soiton- /laulunopettaja musiikkioppilaitoksessa)

Opettaja saattaa kokea siis, että lapsilla tulisi olla tietyt musiikinteoreettiset valmiudet, jotta säveltäminen olisi mahdollista. Mikko Pellinen (10.1.2023) Keski-Pohjanmaan Konservatoriosta pohtii, että musiikin luovan tuottamisen opettamiseen saattaa olla liian korkea pedagoginen kynnyksen johtuen siitä, mitä säveltämisen ajatellaan olevan.

”Taidemusiikin puolella säveltäjä sanana on niin iso. Jos vaikka kahdeksanvuotias lapsi tulee sävellystunnille, pitäisi hyväksyä se pedagogisesti, että ne saakin kuulostaa

³⁶ SML:llä on käynnissä oppilaskysely kiinnostuksesta säveltämistä kohtaan.

kahdeksanvuotiaan lapsen sävellyksiltä, ihan niin kuin soittokin kuulostaa kahdeksanvuotiaan lapsen viulunsoitolta.”

Suomen musiikkioppilaitosten liiton puheenjohtaja ja vt. toiminnanjohtaja Sanna Saarinen (11.5.2023) näkee kysymyksen myös arvostusasiana.

”Sanon nyt rajusti, mutta joidenkin mielestä se on sellaista muskaritouhua tai jotain sellaista läpsyttelyä ja ’soittelua’. --- Kun mennään muihin genreihin niin se on toiminnan edellytys, mutta sitten klassisella puolella, joita musiikkioppilaitokset ovat isosti edustaneet --- Toimintakulttuuri on ollut pitkälti se että sitten kun saat kaikki säännöt, voit alkaa niitä rikkoa. Mutta kun suurin osa lapsista ei koskaan pääse siihen, että ollaan ammattilaisuudessa. --- Vapaan musisoinnin mahdollisuus on meidän pedagogiikassa vähän hukattu, mutta toivon, että nyt uudet polvet ja uudet opettajat havahtuvat siihen ja näin on tapahtunutkin.”

Saarinen näkee paljon mahdollisuuksia musiikin varhaiskasvatuksen opettajien osaamisen tuomisessa perusopintojen puolelle.

Teemaa on sivuttu myös Cuporen Musiikin opintopolut -selvityksessä, jossa taiteen perusopetukseen osallistuvia oppilaita (n=542) pyydettiin määrittelemään omaa musiikillista osaamistaan eri osa-alueilla. Selvityksen mukaan oppilaat olivat tyytymättömiä nimenomaan improvisointi- ja sävellystaitoihinsa. Tulosten perusteella vaikuttaa selvityksen tekijöiden mukaan siltä, että improvisaation harjaannuttamisella tulisi olla taiteen perusopetuksessa vahvempi rooli. (Kanerva ym. 2023: 158.)

Vaikuttaa siis siltä, että muutos on käynnissä, mutta se tapahtuu hitaasti. Opetushallituksen vuonna 2019 keräämien tietojen mukaan taiteen perusopetuksen opettajien kelpoisuusaste on korkea (Opetushallitus 2021: 6). Musiikkilaitoksissa on kuitenkin paljon opettajia, jotka ovat kouluttautuneet alalle vuosikymmeniä sitten. Paljon jää täydennyskoulutuksen varaan. Kyselyyn vastanneiden oppilaitosten mukaan opettajien valmiuksia musiikin luovan tuottamisen opettamiseen tuetaan tarjoamalla täydennyskoulutusta oppilaitoksen sisällä sekä tukemalla oppilaitoksen ulkopuolisiin koulutuksiin osallistumista. Kolme oppilaitoksista ilmoittaa, ettei oppilaitoksilla ole lainkaan mahdollisuutta tukea näitä valmiuksia.

Teema liittyy siis kiinteästi musiikkipedagogikoulutuksen kehittämiseen. Hankkeen puitteissa ei ollut mahdollista tehdä kartoitusta musiikkipedagogikoulutusten sisällöistä, mutta Turun ammattikorkeakoulun yliopettaja Timo Korhonen (9.6.2023) kertoo, että teema on tapetilla ainakin Turun ammattikorkeakoulussa. Oppilaitoksessa on meneillään opetussuunnitelmauudistus, johon liittyy pedagogisen koulutuksen uudelleenajattelu. Musiikin hahmotusaineiden opintoja on tarkoitus yhdistää instrumenttiopintoihin.

Myös musiikkioppilaitoksiin sävellyspedagogiikkaa on tuotu hanke pohjaisesti. Opetushallituksen ja Kordelinin säätiön tuella on toteutettu Säveltämisen alkeisopetus SäPe-hanke (2014–2017), jonka tavoitteena oli kehittää säveltäjien pedagogisia taitoja yhteistyössä musiikkioppilaitosten kanssa.³⁷

³⁷ <https://composers.fi/sape-hanke-tehosti-saveltajien-pedagogisia-taitoja/>

8.3 Musiikintekemisen opetus vapaan sivistystyön kentällä

Vapaan sivistystyön osuus musiikintekemisen koulutuksessa on merkittävä, sillä useat kansanopistot tarjoavat musiikintekemisen opetusta yksivuotisilla linjoilla erilaisin painoituksin. Vaikka kansanopistojen linjat eivät tähtää tutkintoon, niitä on tässä selvityksessä nostettu ammatillisen ja korkeakoulutuksen rinnalle, sillä ne katsotaan päätoimiseksi opiskeluksi.

Suomessa on 81 kansanopistokampusta, joista kuudessatoista on tarjolla musiikin alan koulutusta (Suomen Kansanopistoyhdistys 2023). Oppilaitoksille suunnattu kysely välitettiin Suomen kansanopistoyhdistyksen kautta kaikkien kansanopistojen rehtoreille ja lisäksi tutkija otti suoraan yhteyttä olennaisimmiksi katsomiensa kansanopistojen musiikkilinjoista vastaaviin henkilöihin. Selvitykseen haastateltiin neljän³⁸ kansanopistolinnan koulutuksesta vastaavia henkilöitä ja lomakkeella saatiin lisäksi kahden linjan tietoja³⁹.

Selvityksen kannalta olennaisimpia yksivuotisia linjoja on saatujen tietojen mukaan HEO:ssa (Helsinki, Lauluntekijälinja sekä Musiikki ja musiikkiteknologia -linja), Varsinais-Suomen kansanopistossa (Paimio, Elektroninen musiikki & biisinteko sekä Musiikkiteknologia & striimituotanto), Alkio-opistossa (Korpilahti, Hip hop -elementit), Lärkkulla-stiftelsen Folkakademissa (Karjaa/etä, Lärkkulla songwriting), Suomen Raamattuopistossa (Kauniainen, musiikin tuottamisen linja) ja AhlmanEdussa⁴⁰ (Tampere, Musiikkilinja ja digitaalisen musiikkituotannon linja). Lisäksi Lappväärtin kansanopistossa on tarjolla sekä yksivuotisia linjoja (Kristiinankaupunki, Musiklinjen ja Musikproduktionslinje) että lyhyempiä kursseja (etä / Lappväärtti, Lafo Songwriters academy), joissa musiikintekeminen on keskeisessä osassa. Useissa muissakin kansanopistoissa on musiikkilinjoja, joista tähän selvitykseen ei saatu tarkempia tietoja.

Linjoille otetaan tyypillisesti n. 10–20 opiskelijaa vuosittain. Joillekin linjoille on ollut mahdollista ottaa kaikki hakijat sisään, joillakin linjoilla tehdään oppilasvalintaa esimerkiksi biisinäytteiden ja haastattelun perusteella.

Kansanopistojen linjat ovat painoituksiltaan erilaisia ja opintovastaavilla on melko vapaat kädet suunnitella opetusta. Myös oppilaiden toiveita otetaan huomioon. Aki Himanen (3.2.2023) Varsinais-Suomen kansanopistosta kertoo, että vaikka linjan painotus on musiikin tuottamisessa, mikäli joku opiskelijoista haluaisi opiskella sanoittamista, siihen olisi mahdollista järjestää opetusta.

Kansainvälistymisen kannalta kiinnostava esimerkki on Lappväärtin kansanopiston (Lappfjärds Folkhögskola) puitteissa toimiva Lafo Songwriters academy, jossa toimii kouluttajana biisiviennissä menestynyt Janne Hyöty. Lafo Songwriters academy järjestää maksullisia lähikursseja sekä kuukauden mittaisia maksuttomia etäkursseja, joille osallistuu opiskelijoita myös Suomen ulkopuolelta. Kansanopisto tekee yhteistyötä myös Novia-ammattikorkeakoulun kanssa.

³⁸ Himanen 3.2.2023 / Varsinais-Suomen kansanopisto, Hyöty 14.3.2023 / Lafo Songwriters academy, Lappväärtin kansanopisto, Jaala 30.1.2023 / Alkio-opisto, Kainulainen 16.12.2022 / Ahlman Edu. Varsinais-Suomen kansanopiston ja Lappväärtin kansanopiston osalta tietoja saatiin myös lomakkeella.

³⁹ Kankaanpään opisto, Suomen Raamattuopisto

⁴⁰ Tulevana vuonna musiikkilinja jää tauolle (<https://ahlmanedu.fi/koulutushaku/musiikkilinja/>)

Erityinen toimija on Seinäjoella toimiva Rytmi-instituutti, joka ei sinällään lukeudu vapaan sivistystyön piiriin, mutta joka on merkittävä musiikintekemisen koulutuksen tarjoaja, joka saa myös valtiolta tukea. Lisäksi Rytmi-instituutin toimintaa rahoitetaan Seinäjoen kaupungin avustuksilla sekä hankerahoituksilla. Rytmi-instituutti järjesti esimerkiksi vuosina 2019–2022 parivuotisen LuoMus – Luova Musiikintekijä -koulutuksen, jonka keskiössä oli lauluntekijäyys.⁴¹ Rytmi-instituutin toiminnanjohtaja Satu-Maarit Veikkola (15.8.2023) kertoo, että koulutusta suunniteltaessa benchmarkattiin monen kansainvälisen koulun opetussuunnitelmat. Koulutuksen lopulliseen toteutusmuotoon vaikutti kuitenkin merkittävästi covid-pandemia. Koulutukselle on mahdollisesti jatkoa suunnitteilla. Lisäksi Rytmi-instituutti on toteuttanut yksivuotisia Beatskill – elektronisen musiikin tuottaja -koulutuksia mm. vuosina 2020 ja 2021. Rytmi-instituutti pitää myös yllä Rytmiakatemia-sivustoa, joka tarjoaa musiikintekemisen verkko-opetusta. Suunnitelmissa on Veikkolan mukaan rakentaa yhteyksiä myös ulkomaisiin kouluihin, jotka voisivat vetää verkko-opetuksia.

8.4 Toisen asteen ammatillinen koulutus

Suomessa on 18 musiikin ammatillista koulutusta tarjoavaa toisen asteen oppilaitosta⁴². Selvitykseen kerättiin näiltä oppilaitoksilta tietoja sekä haastatteluilla että kyselylomakkeella. Vastauksia pyydettiin niiltä oppilaitoksilta, joissa musiikin tekeminen on joko omana suuntautumisvaihtoehtonaan tai merkittävänä osana toista suuntautumisvaihtoehtoa. Tietoja saatiin kymmenen oppilaitoksen edustajalta (4 lomaketta ja 7 haastattelua)⁴³. Lisäksi tietoja etsittiin verkkosivuilta, opinto-ohjelmista sekä tutkinnon perusteista ja tarkennettiin puhelimitse.

Rytmimusiikin koulutusta on tarjolla kuudellatoista näistä 18 oppilaitoksesta. Poikkeuksina ovat klassisesti painottuneet Helsingin konservatorio sekä Tampereen konservatorio. Tampereen konservatoriossa on ollut musiikkiteknologian linja, jota ei kuitenkaan tällä hetkellä pystytä järjestämään resurssien ollessa riittämättömiä.⁴⁴ Helsingin ja Tampereen konservatoriossakin klassisen muusikon tutkinnossa on mahdollista ottaa valinnaisina opintoina sovittamista tai säveltämistä.

Musiikintekijän suuntautumisvaihtoehto on tarjolla Keski-Pohjanmaan Konservatoriossa⁴⁵ sekä Yrkesakademien i Österbottenissa⁴⁶. Turun konservatoriossa on ollut mahdollista vuodesta 2022 lähtien tehdä muusikon tutkinto lauluntekijäpainotuksella.⁴⁷ Lisäksi syksyllä 2022 Gradia Jyväskylässä käynnistyi ensimmäistä kertaa koulutus, jossa on mahdollista valmistua musiikkialan perustutkinnosta hip hop -muusikoksi.⁴⁸ Eri koulutusohjelmiin otettavien opiskelijoiden määrä vaihtelee vuosittain, mutta määrä on useimmissa oppilaitoksissa ollut noin 3–6 opiskelijaa.

⁴¹ <https://www.rytmi-instituutti.fi/luomus-ja-beatskill/>

⁴² Ks. luku 3.

⁴³ Gradia Jyväskylästä haastateltiin kahta henkilöä.

⁴⁴ Konttinen 21.2.2023.

⁴⁵ <https://www.kpkonsa.fi/musiikista-ammatti/musiikintekija>

⁴⁶ <https://www.yrkesakademien.fi/utbildningar/grundexamen/item/musiker>

⁴⁷ <http://turunkonservatorio.fi/opetus/ammattillinen-koulutus/muusikon-osaamisala/pop-ja-jazz-musiikki/>

⁴⁸ <https://www.gradia.fi/muusikko/116667>

Musiikkituotannon ammattitutkintoja, joissa on mahdollista valita laulun tekemisen osaamisala, on tarjolla viidessä oppilaitoksessa: Turun Konservatorio, Pop & Jazz Konservatorio⁴⁹, Pop & Jazz Konservatorio Lappia (myös musiikin tuottamisen osaamisala), Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos ja Yrkesakademien i Österbotten (Musikproduktion [producer/tracker] tai låtskrivning [topliner]). Myös koulutuskeskus Salpauksessa on ollut tarjolla musiikkituotannon ammattitutkinto laulun tekemisen osaamisalalta, mutta koulutusta ei tällä hetkellä järjestetä.

Lisäksi useissa oppilaitoksissa on mahdollista sisällyttää musiikkialan perustutkintoon laulun kirjoittamisen tai säveltämisen tutkinnonosa.⁵⁰

Musiikkialan perustutkinto

Musiikkialan perustutkinto on 180 osaamispisteen laajuinen toisen asteen tutkinto, jonka voi suorittaa 2–4 vuodessa. Kaikille ilmaiseen koulutukseen voi hakea joko suoraan peruskoulusta tai myöhemmin. Tutkinnon voi suorittaa myös kaksoistutkintona, jolloin se sisältää ammatillisen koulutuksen ja lukion oppimäärät tai kolmoistutkintona, joka sisältää lisäksi lukion päättötodistuksen.

Tutkintoa suorittamaan valitaan pääsy-/soveltuvuuskokeella. Muusikon tutkintoa suorittamaan edellytetään monissa oppilaitoksissa musiikkiopiston perustason oppimäärän onnistunutta suorittamista tai vastaavia tietoja ja taitoja⁵¹. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaan Konservatoriossa musiikintekijän suuntautumisvaihtoehtoon hakiessa tulee ennakkotehtävänä toimittaa näytteitä tekemistään kappaleista, ja pääsykoe koostuu musiikinteorian ja säveltapailun kokeesta, soveltuvuushaastattelusta ja instrumenttinäytteestä.⁵²

Musiikintekijän suuntautumisvaihtoehto on osa Musiikin osaamisalaa (muusikko). Muut valittavissa olevat osaamisalat ovat Musiikin osaamisala (muusikko), musiikkiteknologian osaamisala (musiikkiteknologi) ja pianonvirityksen osaamisala (pianonvirittäjä).

Tutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista ja yhteisistä tutkinnon osista. Kaikille pakollinen tutkinnon osa on musiikkialan toimintaympäristössä toimiminen (15 osaamispistettä), lisäksi on osaamisalakohtaisia pakollisia tutkinnon osia (85 osaamispistettä) ja valinnaisia tutkinnon osia (45 osaamispistettä). (Opetushallitus 2022.)

Opiskelijalla on oltava pääinstrumentti, jonka opinnot ovat pakollisia tutkinnon osia. Esimerkiksi pelkästään sanoittajana ei ole mahdollista päästä näihin koulutuksiin sisään. Turun konservatoriossa pääinstrumentti voi olla myös DAW⁵³.

⁴⁹ Pop & Jazz Konservatoriolla on myös Pop & Jazz Open -verkkokauppa, joka tarjoaa kaikille avointa musiikin verkko-opetusta, mukana myös improvisoinnin ja musiikin hahmotusaineiden kursseja (<https://popjazzopen.fi/>)

⁵⁰ <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/6749301/tutkinnonosat>

⁵¹ Esim. <https://kuopionkonservatorio.fi/fi/musiikista-ammatti/muusikko-rytmimusiikki/>

⁵² <https://www.kpkonsa.fi/musiikista-ammatti/hakuopas>

⁵³ Digital audio workstation (digitaalinen äänityöasema) eli ohjelmisto tai muu elektroninen järjestelmä, jolla voi tallentaa ja muokata ääntä.

Musiikkialan perustutkinnon musiikintekijän suuntautumisvaihtoehdossa sekä lauluntekijäpainotuksessa on lähtökohtana vahva henkilökohtaistaminen. Opetussisällöissä on sekä yksilö- että ryhmäopetusta, mutta esimerkiksi Keski-Pohjanmaan Konservatoriossa lauluntekijätunnitkin ovat yksityistunteja. Lisäksi pidetään viikoittainen musiikintekijöiden ryhmätunti.

Keski-Pohjanmaan Konservatorion apulaisrehtori Mikko Pellinen (10.1.2023) kertoo, että koska kyseessä on perustutkinto, pääpaino koulutuksessa on biisinkirjoittamisen perustaitojen harjoittelu, esimerkiksi hyvän melodian kirjoittaminen. Joillakin opiskelijoilla on lähtökohtana musiikintekeminen DAWissa, mutta tutkinto on mahdollista suorittaa myös tekemättä tuotanto-opintoja.

Gradian Hip hop-musiikin suuntautumisvaihtoehdossa opiskellaan pääasiassa musiikin tuottamista, DJ-soittoa ja erityisesti suomenkielisten rap-lyriikoiden tekemistä. Opetus on pääsääntöisesti ryhmäopetusta, mutta yksilöopetukselle on jätetty resurssimahdollisuus. (Kivelä 23.3.2023, Valpio 24.3.2023.)

Musiikkituotannon ammattitutkinto

Musiikkituotannon ammattitutkinto on 150 osaamispisteen laajuinen 1,5–2 vuodessa suoritettava ammatillinen tutkinto, joka on suunnattu henkilöille, joilla on jo peruskoulutus musiikkialalta tai jotka ovat hankkineet vastaavan osaamisen työelämässä.⁵⁴ Valittavissa on kolme osaamisalaa: musiikin tuottamisen osaamisala, lauluntekemisen osaamisala ja musiikin manageroinnin osaamisala.

Musiikkituotannon ammattitutkinto lauluntekemisen osaamisalalla on tarjolla Turun konservatoriossa⁵⁵, Pop & Jazz Konservatoriossa⁵⁶, Pop & Jazz Konservatorio Lappiassa⁵⁷ (myös musiikin tuottamisen osaamisala) ja Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos Ikatassa⁵⁸. Aloituspaiikkojen määrä vaihtelee oppilaitoksittain. Turun konservatorion tarjoamaan musiikkituotannon ammattitutkintoon on otettu viitisen opiskelijaa vuosittain, kun taas Lappiassa otettiin edellisellä kierroksella sisään 25 opiskelijaa (Autio 17.1.2023, Kiimalainen 23.3.2023). Turun konservatoriossa musiikkituotannon ammattitutkinto on maksuton, Lappiassa koulutuksen hinta on 150 euroa, Ikatassa 900 euroa, Yrkesakademin i Österbottenissa 450 euroa ja Pop & Jazz konservatoriossa 1000 euroa.⁵⁹

Tutkintoa suorittamaan valitaan ennakkotehtävien ja/tai pääsykokeiden perusteella. Opiskelu on päätoimista monimuoto-opiskelua, mutta osassa oppilaitoksista opetus on etäpainotteista. Esimerkiksi Ammattiopisto Lappiassa ja Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa järjestetään 4–8 lähiopetuspäivää kuukaudessa. Ryhmäopetus on ammattitutkinnoissa merkittävässä osassa, mutta opettajat ovat usein käytettävissä myös ryhmäopetuksen ulkopuolella.

⁵⁴ <https://popjazz.fi/hae-opiskelemaan/amatillinen-koulutus/musiikkituotannon-ammattitutkinto/>

⁵⁵ <https://turunkonservatorio.fi/opetus/amatillinen-koulutus/musiikkituotannon-ammattitutkinto/>

⁵⁶ <https://popjazz.fi/hae-opiskelemaan/amatillinen-koulutus/musiikkituotannon-ammattitutkinto/>

⁵⁷ <https://www.lappia.fi/koulutukset/koulutusalat/musiikkiala/>

⁵⁸ <https://sasky.fi/koulutus/musiikkituotannon-ammattitutkinto-lauluntekija/>

⁵⁹ Vuoden 2023 tiedot

Laulun tekemisen osaamisalan perusteissa tutkinnon suorittaneen osaamista kuvataan seuraavasti:

”Laulun tekemisen osaamisalan suorittanut osaa tunnistaa ja ilmaista laulujen harmonisen, melodisen ja rytmisen rakenteen, säveltää tai sanoittaa julkaisukelpoista musiikkia, ymmärtää musiikin tuotantoprosessin vaatimukset ja tuottaa säveltämistään tai sanoittamistaan lauluista ammattimaisia demoja.”⁶⁰

Tutkinnon tärkeänä sisältönä on myös musiikkibisneksen lainalaisuudet ja musiikkialan toimintaympäristön tunteminen (Kiimalainen 23.3.2023). Instrumenttiopetus on resurssisyistä rajattu ammattitutkintojen ulkopuolelle.

8.5 Korkeakoulutus

Musiikintekemistä voi pääaineena opiskella Helsingin Metropoliaassa ja musiikkituotannon voi valita suuntautumiseksi Tampereen ammattikorkeakoulun englanninkielisessä Media & Arts -tutkinto-ohjelmassa. Lisäksi viiden muun ammattikorkeakoulun tarjoamista musiikkipedagogin tai muusikon koulutuksista Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ja Savonia-ammattikorkeakoulussa opintosuunnitelmiin sisältyy moduuli ”Musiikin luova tuottaminen”⁶¹. Myös muissa ammattikorkeakouluissa on yksittäisiä vapaavalintaisia kursseja. Pietarsaaren Yrkeshögskolan Noviassa on myös tarjolla musiikintekemisen ja tuottamisen opintoja muusikon tai musiikkipedagogin ruotsinkielisiin koulutusohjelmiin sisältyen ja tulevana syksynä oppilaitoksessa alkaa uusi kansainväliseen musiikintekijyyteen keskittyvä englanninkielinen koulutus.

Metropolian muusikko AMK (musiikin tekeminen ja tuottaminen) -tutkinnon suorittamiseen valitaan vuosittain 12 opiskelijaa. Edellytyksenä on toisen asteen tutkinto, joka valtaosalla opiskelijoista on musiikkialalta, mutta joka voi olla myös ylioppilastutkinto.⁶² Opetukseen sisältyy sekä ryhmä- että yksilöopetusta ja opintoja toteutetaan myös työelämälähtöisissä projekteissa.⁶³

Tampereen ammattikorkeakoulun englanninkielisen Media & Arts -koulutusohjelman⁶⁴ yksi suuntautumisvaihtoehdoista on Music Production. Ohjelman kohderyhmä on kansainvälinen ja opiskelijajoukossa noin puolet opiskelijoista tulee Suomen ulkopuolelta.⁶⁵ Opinto-ohjelmassa on tarjolla esimerkiksi ”Introduction to song writing” ja ”Advanced song writing” opintojaksot sekä ”Music Production and Business” ja ”Cultural export” - opintokokonaisuudet.

Yrkeshögskolan Noviassa järjestetään tulevana syksynä ensimmäistä kertaa puolitoistavuotinen maisteriohjelma, joka toteutetaan yhteistyössä Ruotsin Örnköldsvikissä sijaitsevan Songwriters Academy of Sweden – Musikmakarna -koulutusohjelman kanssa.⁶⁶

⁶⁰ <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/amatillinen/4038053/tekstikappale/6661095>

⁶¹ <https://opinto-opas.peppi.savonia.fi/10889/fi/10877/16764/929>

⁶² Jere Laukkasen (21.12.2022) mukaan useimmilla valituista opiskelijoista on molemmat.

⁶³ <https://www.metropolia.fi/fi/opiskelu-metropoliaassa/amk-tutkinnot/musiikki>

⁶⁴ <https://www.tuni.fi/en/study-with-us/media-and-arts>

⁶⁵ Lomakevastaus 10.1.2023

⁶⁶ <https://www.novia.fi/en/news/press-release/novia-launches-new-music-production-masters-programme-in-english-in-jakobstad>

Monimuoto-opintoina toteutettava koulutus lupaa tarjota eväitä kansainväliseen musiikkibisnekseen ja järjestetään mahdollisesti jatkossakin, mikäli kysyntää on.

9. Eri koulutusasteita poikkileikkaavia ja oppilaitoksia yhdistäviä teemoja

Tässä luvussa vedetään yhteen laadullisessa aineistossa esiin nousseita koulutusasteita poikkileikkaavia ja eri oppilaitoksia koskevia teemoja, ilmiöitä ja haasteita. Selvitystä varten kerätty haastatteluaineisto painottuu ammatilliseen koulutukseen ja biisintekijälinjoihin, mutta mahdollisuuksien mukaan esiin nostetaan myös perusopetukseen ja taiteen perusopetukseen liittyviä havaintoja.

9.1 Opetussisällöt suhteessa kansainvälisen kentän vaatimukseen

Tutkimuksen alkuvaiheessa kerätyn aineiston avulla pyrittiin kartoittamaan kansainvälisellä kentällä jo toimivien musiikintekijöiden näkemyksiä ominaisuuksista ja taidoista, joita kentällä tarvitaan. Vastauksissa korostuvat musiikillisten taitojen lisäksi erityisesti rohkeus, sosiaaliset taidot, englannin kielen taito, verkostoitumistaidot sekä hyvä itsetunto. Lisäksi mainitaan tärkeänä ”oma juttu”, uran strateginen suunnittelu ja popmusiikin historian tuntemus. Hyvää laulutaitoa korostetaan mahdollisena uraa eteenpäin vievänä tekijänä.

Kysyttäessä musiikintekijöiltä, millaisia kansainvälisellä kentällä toimimiseen liittyviä sisältöjä he olisivat kaivanneet koulutukseensa, vastauksissa mainittiin muun muassa modernin popin ja elektronisen musiikin tekeminen, omaperäisyyden vaaliminen, bisnestaidot ja ymmärrys alan realiteeteista, verkostoitumismahdollisuudet myös kansainväliselle kentälle, mentorointi ja englannin kielen arkinen käyttäminen. Musiikin opintopolut -selvityksessä kartoitettiin musiikin ammatillisesta koulutuksesta vuosina 2017–2021 valmistuneiden kokemuksia opintojen tarjoamista valmiuksista musiikkialan jatko-opintoihin siirtymisen kannalta. Vastauksista kävi ilmi, että opiskelijat olisivat kaivanneet lisää opastusta musiikkiteknologiaan ja enemmän tietoa kansainvälistymisen mahdollisuuksista (Kanerva ym. 2023: 119–122).

Suomessa on tarjolla musiikintekijäkoulutuksia, joilla on keskenään erilaisia vahvuuksia suhteessa edellä mainittuihin tarpeisiin. Erityisesti musiikkituotannon ammattitutkinnoissa toimialatieto⁶⁷ ja musiikkialan eri toimijoihin tutustuminen ovat merkittävässä roolissa. Musiikkialan perustutkinnoissa vahvistetaan erityisesti musiikillisia taitoja ja instrumentin hallintaa. Kansanopistojen linjat ovat painotuksiltaan keskenään erilaisia ja ammattikorkeakoulututkinnot pystyvät kenties jo laajuutensa puolesta vastaamaan monipuolisimmin erilaisiin tarpeisiin.

Lähes kaikki koulutusvastaavat korostavat opiskelijoiden yksilöllisten vahvuuksien tukemista, mutta toisaalta opettajien suuntautumisesta ja valmiudet saattavat vaikuttaa siihen, missä määrin tämä on mahdollista. Haastatteluaineistosta käy ilmi, että koulutusohjelmiin on hakeutunut oppilaita, jotka ovat opettajiaan pidemmällä vaikkapa tietyillä digitaalisilla menetelmillä työskentelyssä tai kappaleiden markkinoimisessa eli *pitchaamisessa* uusien väylien kautta esimerkiksi yhdysvaltalaisartistille.⁶⁸ Toisaalta näiden oppilaiden musiikinteoreettiset taidot tai esimerkiksi musiikkiterminologian tuntemus saattavat olla

⁶⁷ Musiikin opintopolut -selvityksessä (Kanerva ym. 2023: 117) kävi ilmi, että rytmimusiikin opiskelijat ovat klassisen musiikin opiskelijoita tyytyväisempiä koulutuksensa antamiin työelämävalmiuksiin.

⁶⁸ Ks. lisää luku 9.2.

heikot, jolloin koulutus voi paikata tällaisia puutteita. Yksilöllisten vahvuuksien tukeminen liittyy myös rohkeuden ja itsetunnon vahvistamiseen, jota kyselyyn vastanneet musiikintekijät pitivät tärkeinä. Mitä alemmalla koulutusasteella ollaan, sitä merkittävämmäksi tulevaisuuden valintojen kannalta psykologinen tuki nousee.

Opiskelijoiden sosiaalisia taitoja ja verkostoitumista edistetään useissa koulutuksissa co-write-tehtävillä ja biisileireillä, ja monet koulutusvastaavat korostavatkin ensisijaisesti opiskelijoiden välisten verkostojen syntymistä. Myös toimialaan verkottuminen on koulutusten kautta mahdollista, mutta siinä on vielä kehitettävää.⁶⁹

Useissa koulutusohjelmissa korostuu vahvasti suomenkielisten lyriikoiden tekeminen. Englanniksi tekeminen on mahdollista ja siihen kannustetaan, mutta siihen ei välttämättä ole mahdollista tarjota yhtä asiantuntevaa opetusta kuin suomenkielisten lyriikoiden kirjoittamiseen.

Suomenkielisyyteen liittyy myös, että musiikintekijyys on useissa koulutuksissa perinteisemmässä mielessä ”lauluntekijyyttä”, jossa säveltäminen ja sanoittaminen erotetaan tuottajuudesta. Joissakin koulutuksissa (esim. Pop & Jazz Konservatorio Lappia) on esimerkiksi lauluntekijäopiskelijoiden demostudiopäiviä, mutta toisista on mahdollista valmistua ilman minkäänlaisia tuottamiseen liittyviä opintoja.

Kyselyyn vastanneet musiikintekijät mainitsevat myös, että henkilökohtaisesta mentoroinnista olisi ollut koulutuksessa hyötyä. Tähän on koulutuksissa vaihtelevasti mahdollisuuksia. Metropolian Musiikin tekemisen ja tuottamisen opiskelijat saavat neljän lukukauden ajan yksilöopetusta 75 minuuttia viikossa, joista kolmena lukukautena heidän on mahdollista valita, mihin yksilöopetuksen resurssiaan käyttävät. Instrumentin opiskelun lisäksi yksilöopetusta voi saada esim. sanoittamiseen, mentorointiin tai vaikkapa DAW-taitoihin.

Useat koulutusvastaavat mainitsevat kuitenkin, että resurssisyistä ulkopuolisten vierailijoiden hyödyntäminen on opetuksessa toivottua vähäisempää.

9.2 Opetussisällöt ja pedagoginen osaaminen suhteessa nopeasti muutuvaan alaan

Musiikkikoulutuksessa ja erityisesti rytmimusiikkikoulutuksessa kaikkia koulutusasteita yhdistävä haaste on nopeasti muuttuva musiikkiala ja muuttuva musiikintekijyys. Toisaalta myös musiikkigenrejen kirjo tuo haasteita: Mikko Pellinen (10.1.2023) Keski-Pohjanmaan Konservatoriosta mainitsee, että oppilaitoksessa on pohdittu esimerkiksi sitä, että jos musiikintekijäkoulutukseen hakee vaikkapa heavymusiikintekijä, onko oppilaitoksella tällaiselle opiskelijalle annettavaa.

Musiikkialan perustutkinnon ammattitaitovaatimuksissa on mukana musiikkialan kehityssuuntien seuraaminen (Opetushallitus 2022: 21), mutta oppilaitoksilla saattaa olla haasteita antaa oppilaille tähän valmiuksia. Monet koulutusten sisältöjä suunnittelevat oppilaitosten edustajat tunnistavat, että oppilailta saattaa olla kouluttajiaan parempi tuntemus kentästä tiettyjen ilmiöiden suhteen.

⁶⁹ Ks. luku 9.3.

”Miten opettajat pysyvät mukana siinä, mistä opiskelijat ovat kiinnostuneet? Se on jatkuvaa oppimista myös itselle, eri työskentelytavat ja mitä kentällä on jo tapahtunut. Ja jos miettii vaikka tekoälyn kehitystä niin mitä vielä tuleekaan tapahtumaan. Kynnys musiikin tekemisen aloittamiseen on madaltunut, on teknologisesti hyvät mahdollisuudet lähteä vaikka kännykällä liikkeelle. Mitä me sitten haluamme opettaa – onko vaikka perinteinen melodian kirjoittaminen missä arvossa enää? – Vaatii meidän koulutukselta ja pedagogeilta tosi paljon, että ylipäätään hahmottaa, mitä kaikkia mahdollisuuksia on vaikka kansainvälisesti.” (Pellinen 10.1.2023.)

”Esimerkiksi tämä DAW-juttu on haastanut meidät ihan totaalisesti --- Jos ajatellaan, että muutos vain nopeutuu koko ajan --- kyllä se haaste on nimenomaan se, että pysytään jollain tavalla edes kärryillä, koska se on aivan kuolinisku tälle alalle, jollei me pysytä kärryillä. Nuoriso, joka meille hakisi ja joka tekee musiikkia ja on jo taitavaa, katsoisi että tuolla ei ole heille mitään, että noi ei kouluta sellaista asiaa, mitä he katsovat musiikkina, niin sitten voidaan sulkea ovet kyllä saman tien.” (Autio 17.1.2023.)

”Ihan teknologian kehitys on asia, jota meidän täytyy koko ajan ottaa huomioon meidän koulutuksessa. --- Keskustelu siitä, mitä tekijyys ylipäätään on, kun miettii vaikka tekoälyn kehittymistä. Miten se saattaa muuttaa musiikintekijän toimenkuvaa. Tuleeko työ olemaan enemmän valintojen tekemistä kuin itse sen sisällön tuottamista?” (Laukkanen 21.12.2022.)

Marko Autio (17.1.2023) Turun konservatoriosta kertoo esimerkin musiikkituotannon ammattitutkintoa tekevästä opiskelijasta, jolla oli Yhdysvalloissa asiakas, jolle tämä teki ”biittejä”. Haasteena oli ollut saada osa opettajista edes ymmärtämään sitä, mitä biitillä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Opetushenkilökunta osaa kertoa perinteisemmällä pelisäännöllä toimivan kentän ansaintalogiikasta, mutta uudet väylät ja jakelutavat tuovat haasteensa myös siihen.

Koulutusohjelmissa vierailee kansainvälisellä kentälläkin toimivia musiikintekijöitä, mutta heillä ei välttämättä ole samanlaisia valmiuksia opetustyöhön kuin oppilaitosten henkilökunnilla. Pedagogiset taidot ja ajantasainen tieto toimialasta vaikuttaa siis olevan yhdistelmä, jollaiselle olisi oppilaitoksissa kysyntää. Rytmii-instituutin Satu-Maarit Veikkola (15.8.2023) on käynyt tutustumassa Ruotsin Musikmakarna-kouluun ja kertoo, että siellä musiikintekemistä opettavat henkilöt, jotka myös toimivat alalla, kun taas Suomessa näin ei usein ole. Työelämäyhteys oli Veikkolan mukaan Ruotsissa muutenkin todella vahva niin opettajien suhteen kuin opiskelijoille tarjottujen verkostoitumismahdollisuuksien kautta. Koulussa jo toimittiin kentän kanssa ”oikeasti”, eikä ikään kuin koulutuslaboratoriossa.

Varsinais-Suomen kansanopistossa elektronisen musiikin ja biisintekemisen linjaa vetävä Aki Himanen (3.2.2023) ottaa esiin, että elektronisen musiikin tekemiseen tarvitaan vielä lisää opiskelumahdollisuuksia eri koulutusasteilla taiteen perusopetuksesta korkeakouluun saakka.

Metropoliassa nopeaan muutokseen liittyviä haasteita on ratkaistu järjestämällä tulevaisuuspajoja, joihin kutsutaan musiikintekijöitä, kouluttajia, kustantajia ja levy-yhtiöiden edustajia. Myös Tampereen ammattikorkeakoulussa on hyödynnetty skenaariotyöskentelyä opetuksen suunnittelussa⁷⁰.

⁷⁰ Lomakevastaus 10.1.2023.

9.3 Oppilaitosten verkottuneisuus kotimaassa ja ulkomaille

Verkostot ovat musiikintekijöille tärkeitä, ja niitä olisi hyvä pystyä rakentamaan jo opiskeluaikana sekä kotimaassa että ulkomaille. Haastatteluissa ja lomakkeella kysyttiin oppilaitosten tärkeimmistä yhteistyökumppaneista ja kansainvälisistä verkostoista sekä opiskelijoiden verkostoitumismahdollisuuksista.

Verkostoituminen kotimaassa

Koulutusvastaavat nostavat tärkeänä esiin opiskelijoiden verkostoitumisen keskenään ja oppilaitoksen sisällä. Monet jatkavat yhteistyötä opiskelukavereidensa kanssa myös työelämään siirryttyään.

Oppilaitoksen ulkopuoliset verkostot kotimaassa perustuvat monen oppilaitoksen kohdalla pitkälti opettajien henkilökohtaisiin kontakteihin. Useissa koulutuksissa merkittävä osa opetusta on vierailijat, joissa pääpaino on usein musiikintekijöissä, ja opiskelijoilla on mahdollisuus verkostoitua heidän kanssaan. Vierailu saattaa olla lähtölaukaus myös opintojen jälkeiseen yhteistyöhön. Vierailijoita käy myös musiikkialan järjestöistä ja toimialan edustajista.

Myös musiikkikustantajien edustajia vierailee koulutusohjelmissa, mutta koulutuskentän ja kustantajakentän yhteistyö voisi olla huomattavasti tiiviimpää. On esimerkiksi harvinaista, että opiskelija päätyisi työharjoitteluun musiikkikustantamoon – kokemus, jonka yksi musiikintekijöistä nosti kyselyvastauksessaan käänteentekeväksi omalla urallaan.

Lotta Rautiainen (27.1.2023) Pop & Jazz Konservatoriosta pohtii:

”Jatkuva yhteistyö jonkin kustantamon kanssa olisi huikeaa. Meillä on ollut tavallaan puolueeton linja, vieraita eri kustantamoista ja eri levy-yhtiöistä, mutta olisi mahtavaa, jos olisi jokin vakkarimpi yhteistyökumppani kustantajapuolelta. Tämä on ollut mielessä jo pidempään. --- Näen siinä pelkästään plussia. Kuinka mahtava voimavara se olisi sille kustantamolle, että niillä olisi suora yhteys tällaisiin törkeän taitaviin tekijöihin, jotka --- eivät ole mitään ihan pystymetsästä tulleita tyyppejä, vaan tietävät jo tosi paljon.”

Yhteyksiä löytyy myös oppilaitosten väliltä, mutta verkosto ei ole lainkaan aukoton. Konservatorioiden välillä tieto kulkee hyvin ja alalla on aktiivinen kattojärjestö, Konservatorioliitto. Keski-Pohjanmaan Konservatorio tekee yhteistyötä myös Seinäjoella sijaitsevan Rytmi-instituutin kanssa. Ammattitutkintoja tarjoavien oppilaitosten välillä on yhteistyötä ja esimerkiksi Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksesta on voinut tehdä tutkinnonosan Helsingin Pop & Jazz Konservatorioon (Hauhia 19.12.2022). Kansanopistoissa käy vierailijoita toisen asteen oppilaitoksista. Metropolian Musiikin tekeminen ja tuottaminen -pääaine tekee suomenkielisen, samalla tavalla profiloituneen korkeakoulukumppanin puuttuessa yhteistyötä enimmäkseen ulkomaisten, samalla tavalla profiloituneiden korkeakouluyksiköiden kanssa. (Laukkanen 21.12.2022).

Kansainväliset kumppanit ja vaihtomahdollisuudet

Oppilaitosten kansainvälisten verkostojen laajuus vaihtelee. Oppilaitoksilla on vaihtomahdollisuuksia ja yhteistyökumppaneita ulkomailta, mutta ei useimpien

koulutusvastaavien mukaan riittävästi. Konservatorioliiton toiminnanjohtaja Taija Lähdetien (9.8.2023) mukaan kansainvälinen toiminta vaihtelee ammatillisen koulutuksen oppilaitoksissa runsaasti. Oppilaitoksilta löytyy erilaisia toimintamalleja ja intoa kehittää kansainvälistä toimintaa, mutta tämä tapahtuu resurssisyydestä hitaasti. Toiminnan kehittämiseksi tarvittaisiin mahdollisuuksia panostaa esimerkiksi koordinaattoreihin vaihto-ohjelmien toteuttamiseksi sekä suhteiden luomiseksi ulkomaille. Lisäksi toinen aste on tietynlainen väliinputoaja, sillä suuri osa Keski-Euroopan musiikkialan oppilaitoksista on joko musiikkioppilaitoksia tai korkea-asteen toimijoita. Toisen asteen uupuessa sopivien kumppaneiden löytäminen vaatii normaalia enemmän työtä.

Myös Brexit on tuonut suuria haasteita musiikintekijälinjojen kansainvälisiin yhteistöihin. Monilla oppilaitoksilla on ollut toimivia yhteistyökumppanuuksia Iso-Britanniassa sijaitseviin oppilaitoksiin, mutta Brexitin myötä niistä on jouduttu luopumaan.

Konservatoriot ovat mukana Erasmus+ -hankkeessa, joka mahdollistaa liikkuvuutta ammatillisessa koulutuksessa. Turun konservatoriolla on tukholmalainen ystävyyskoulu, johon on tehty lauluntekijäpainotuksella opiskelevien kanssa biisileirivierailuja ja jonka opiskelijoiden kanssa tehdään musiikkia myös etäyhteistyönä.

Gradia Jyväskylä on ollut mukana käynnistämässä toisen asteen MusicXChain -verkostoa, jossa on mukana oppilaitoksia Latviasta, Saksasta, Hollannista ja Sloveniasta.⁷¹ Hip hop -linjalta lähtee tammikuussa 2024 ensimmäinen oppilas vaihtoon Hollantiin. (Kivelä 23.3.2023, Valpio 24.3.2023.)

Metropoliolla on yhteistyökumppaneinaan ulkomaisia korkeakouluja, joihin opiskelijat voivat lähteä vaihtoon. Opiskelijoita lähtee myös vuosittain Hollannissa Haarlemin konservatorion järjestämälle International Writers Camp -leirille, jossa työskennellään kansainvälisissä tiimeissä. Metropolia on ollut mukana käynnistämässä myös House of Europe -koulutushanketta, jonka tavoitteena on erityisesti kulttuurisen ymmärryksen lisääminen. Hankkeen puitteissa toteutettavat biisileirit, yhteiset musiikkialan kansainvälistä työelämää käsittelevät verkko-opinnot sekä musiikin etätuotantotaksot tuovat yhteen eurooppalaisia korkeakouluopiskelijoita tekemään biisejä yhdessä Euroopan ulkopuolisia musiikkikulttuureja edustavien tekijöiden kanssa. Myös Tampereen ammattikorkeakoulun Music Production -linja on tehnyt vuosien ajan yhteistyötä Hollannissa ja Belgiassa sijaitsevien oppilaitosten kanssa ja biisileirit kansainvälisten kumppanien kanssa kuuluvat opintoihin vuosittain.⁷²

Kansanopistoilla kansainvälistä yhteistyötä on vähemmän, mutta Lappväärtin kansanopisto tekee yhteistyötä Ruotsin Musikmakarna -koulutuksen kanssa.

9.4 Opetuksen saavutettavuus

Yksi tutkimuksen keskeisimmistä kysymyksistä on, miten hyvin musiikin luovan tuottamisen ja musiikintekemisen opetus on kaikkien saavutettavissa. Lähtökohtaisesti kaikkien saatavilla

⁷² Lomakevastaus 10.1.2023.

on peruskoulun musiikinopetus, mutta on viitteitä siitä, että on hyvin opettajakohtaista, millaisessa roolissa musiikin luovan tuottamisen opetus musiikinopetuksessa on.⁷³

Tässä luvussa käydään läpi erilaisia saavutettavuuteen ja inklusiivisuuteen liittyviä kysymyksiä, joita eri koulutusasteita koskevassa aineistossa on tullut esiin. Näitä ovat viestintään liittyvät kysymykset (eri ryhmien tavoittaminen), oppilasvalintakäytäntöihin liittyvät kysymykset, maantieteellinen ja taloudellinen saavutettavuus ja sukupuolittuneet käytännöt. Lisäksi tarkastellaan sitä, millaisia haasteita saattaa tulla eteen oppilaitokseen sisäänpääsyn jälkeen.

Taiteen perusopetuksen osalta teemaa on käsitelty enemmänkin (esim. Ilmola-Sheppard ym. 2021, Inkinen 2022, Laes ym. 2018.), joten tässä kysymyksiä käsitellään erityisesti musiikintekijän ammattiin tähtäävien koulutusten ja opintolinjojen osalta.

Eri ryhmien tavoittaminen, viestinnälliset haasteet

Kaikkia koulutusasteita läpileikkaava haaste on se, miten kaikki väestöryhmät saataisiin tietoisiksi musiikkikasvatus- ja koulutusmahdollisuuksista. Haaste on erityisesti taiteen perusopetuksen osalta hyvin tunnistettu (ks. esim. Kanerva ym. 2023: 173) ja sen eteen tehdään jo paljon töitä. Suomen musiikkioppilaitosten liiton (SML) puheenjohtaja ja Musiikkiopisto Juvenalian rehtori Sanna Saarinen (11.5.2023) kysyy:

”Miten tavoitamme ne ryhmät, jotka eivät tiedä systeemistä? Arkityössä näkyy se, että joissain paikoissa ne alkavat olla vanhojen musiikkiopistolaisten ja opettajien ja lääkäreiden lapsia. Uskallan sanoa, että kaikkialla tehdään jo tosi paljon sitä saavutettavuustyötä eli mennään sinne, tänne ja tuonne kertomaan toiminnasta ja on tukitoimenpiteet eli pääsykokeettomuus, vapaat oppilaspaikat, soittimia on lainaksi joko pienellä maksulla tai ilmaiseksi. Että tavallaan niitä kynnyksiä on poistettu tosi paljon, mutta silti ---”

Musiikintekijän ammattiin tähtäävien koulutusten osalta haaste on samankaltainen. Monet selvitykseen haastatelluista koulutusvastaavista kertovat, että kysyttäessä opiskelijoilta, mistä he ovat kuulleet koulutuksesta, he kertovat kuulleensa kaverilta. ”Puskaradio” toimii, ja oppilaitoksiin riittää hakijoita, mutta tietyt ryhmät jäävät tavoittamatta. Metropolian musiikintekijälinjalle hakevista vain pieni osa on maahanmuuttajataustaisia.

”Niin kauan kuin se koulutusjatkumo tai se putki siellä meidän alapuolellamme ei ole niin inklusiivinen, että mahdollistaisi vaikkapa suuremman määrän maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden sisäänpääsyn, ongelma heijastuu meille.” (Laukkanen 21.12.2022.)

Ossi Valpio (24.3.2023) pohtii, että monimuotoisuuden tulisi näkyä Alkio-opiston hip hop -elementtien opettajakunnassa ja kaikkiaan kuvaston tulisi olla monimuotoisempaa, jotta monimuotoisuus näkyisi myös hakijajoukossa. Opetus on tarjolla kaikille, mutta se ei näy hakijoissa.

Kansanopistojen ja musiikkituotannon ammattitutkintolinjojen opintovastaavat kuvaavat opiskelijaryhmiä monimuotoisiksi erityisesti iän sekä musiikillisten ja koulutustaustojen osalta.

⁷³ Ks. luku 8.1.

Erityisesti Etelä-Suomen oppilaitoksiin hakijoita tulee moninkertainen määrä siihen nähden, miten paljon aloituspaikkoja on. Tästä syystä oppilaitoksilla ei ole erityistä painetta tehostaa viestintää.

Viestinnällisenä haasteena oppilaitosten edustajat nostavat esiin myös nuorten luetun ymmärtämisen. Monet toimijoista mainitsevat, että viestinnän selkeyttämiseen on panostettu, sillä vaikuttaa siltä, että opiskelemaan hakevilla on haasteita jaksaa lukea riittävän tarkasti pääsykoeohjeita.

Satu-Maarit Veikkola (15.8.2023) näkee koulutusta ja koko toimialaa koskevan tiedon heikon näkyvyyden keskeisenä haasteena:

”Monelle on täyttä mystiikkaa, miten musiikkialalle päästään. Jos haluan lääkäriksi, tiedän kyllä, mihin pitää hakeutua. Nuoret eivät tiedä, miten koko musiikkialan ekosysteemi toimii ja miten lähteä rakentamaan urapolkua. Myös kansainvälistymistä vaikeuttaa avoimen toimintakulttuurin puute.”

Oppilasvalintakäytännöt ja -kriteerit

Seuraava kynnyks on sisäänpääsy oppilaitokseen. Taiteen perusopetuksen puolella musiikkioppilaitosten käytännöt oppilasvalintojen suhteen ovat vaihtelevia, ja saavutettavuutta on lisätty esimerkiksi luopumalla pääsykokeista. Suomen musiikkioppilaitosten liiton jäsenkyselyyn vastanneista oppilaitoksista lähes puolet raportoi, että oppilaaksi pääsee ilmoittautumalla, noin viidesosaan oppilaitoksista on pääsykokeet ja 16 % oppilaitoksista on haastattelu. (SML 2023.)

Musiikintekijän ammattiin tähtäävissä koulutuksissa tehdään myös oppilasvalintaa, mutta on suurta variaatiota siinä, millaisia valmiuksia sisäänpääsyyn vaaditaan. Kynnyks voi olla matala esimerkiksi syrjäisemmillä seuduilla sijaitsevista kansanopistokoulutuksissa, joihin ei välttämättä tule jokaisella hakukierroksella edes tarpeeksi hakijoita. Valintakäytännöt ovat vaihtelevia – toisissa oppilaitoksissa on ennakkotehtävät ja pääsykokeet, toisissa esimerkiksi esittäytymisvideo ja haastattelu.

Selkeästi rajaava tekijä on kieli: valtaosalla oppilaitoksista on järjestämislupa vain suomenkieliseen opetukseen ja opiskelijoilta vaaditaan riittävää suomen kielen taitoa. Vapaan sivistystyön koulutuksessa on tässä enemmän joustoa.

Toisen asteen koulutuksiin ja korkeakoulutukseen vaaditaan vahvaa musiikillista osaamista, mutta kun kyseessä on biisintekeminen, on olennaista kysyä, millaiset musiikilliset valmiudet ovat tarpeellisia. Jere Laukkanen (21.12.2022) kertoo, että Metropolian koulutuksen osalta on käyty useita sisäisiä keskusteluja siitä, onko hakijoilta oikeutettua vaatia nuotinlukutaitoa.

”Me edellytetään näitä tiettyjä valmiuksia, että meidän pitäisi pystyä neljässä vuodessa valmistamaan näistä oman alansa asiantuntijoita kuten ammattikorkeakoululainsäädäntö edellyttääkin. Ja esimerkiksi meidän mielestämme asiantuntijuus tarkoittaa musiikin tekemisen ja tuottamisen alalla muun muassa sitä, että osaa lukea ja kirjoittaa nuottikuvaa ja tämä on tietenkin aika lailla rajaava linjaus.”

Laukkanen näkee, että konservatorioiden tehtävä olisi kouluttaa tekijät, jotka esimerkiksi tekevät töitä sellaisen musiikin parissa, jossa nuottikuvaa ei käytetä.

”Kyllä me lähdetään siitä, että meiltä valmistuva voi esimerkiksi kirjoittaa sovituksen jousikvartetille. Studioissa sellaisia usein tarvitaan ja käytännössä silloin nuottikuvan kirjoittaminen ja lukeminen ja ymmärtäminen on ihan todella tärkeä taito. Ja tämä on tietysti hyvä kysymys, että pitäisikö meidän määritellä asiantuntijuus uudestaan, mutta toistaiseksi me ollaan määritelty se näin.”

Metropolian musiikintekijälinjan vaativat pääsykokeet ennakkotehtävineen rajaavat siis paljon hakijoita pois, mutta Laukkanen kertoo, että hakijoiden joukosta pyritään silti poimimaan mahdollisimman monipuolinen opiskelijajoukko erilaisine musiikillisine taustoineen.

Maantieteellinen saavutettavuus

Taiteen perusopetuksessa maantieteellinen saavutettavuus on keskeinen kysymys, sillä oppilaista suuri osa on alaikäisiä, kotona asuvia lapsia. Oppilaitosverkoston tulisi olla riittävän kattava, jotta opetus olisi kaikkien suomalaisnuorten saavutettavissa. Vaikka n. 90 % Suomen kunnista järjestetään taiteen perusopetusta, alueet eivät ole tasa-arvoisessa asemassa ja kaupunkien sisälläkin opetustarjonta on jakautunut epätasaisesti.⁷⁴ Muun muassa maantieteellistä saavutettavuutta on pyritty lisäämään monilla verkosta saatavilla koulutuksilla ja sivustoilla, kuten popjazzopen.fi ja musakone.fi, sekä monilla kaupallisemmilla sovelluksilla. Ammattikorkeakouluilla on ollut myös laaja MUSE-hankekokonaisuus, jossa on kehitetty musiikin etäesittämistä, -opettamista ja -tuottamista.⁷⁵

Aikuisopiskelijoiden kohdalla maantieteellisen sijainnin merkitys vähenee. Selvitykseen haastatellut oppilaitosten edustajat kertovat, että hakijoita ja opiskelijoita koulutusohjelmiin tulee ympäri Suomen. Hakijamäärät ovat Etelä-Suomen oppilaitoksissa suurimpia, mutta vaihtoehtoja riittää muuallakin Suomessa. Useat koulutuksista järjestetään monimuoto-opetuksena, jolloin opiskelu ei välttämättä edellytä edes muuttamista oppilaitoksen lähelle. Lafo Songwriters academy onkin ollut useita ulkomaalaisia opiskelijoita. Toisaalta oppilaitosten syrjäinen sijainti saattaa vaikuttaa siihen, että opetukseen on haastavampi saada päteviä opettajia tai vierailijoita.

Maantieteellinen saavutettavuus linkittyy kuitenkin taloudelliseen saavutettavuuteen ja opiskelijoiden hyvinvointiin.

Taloudellinen saavutettavuus

Taloudelliset syyt on tunnistettu merkittäväksi saavutettavuustekijäksi taiteen perusopetuksen osalta (Kanerva ym. 2023: 78) ja saavutettavuutta on pyritty lisäämään esimerkiksi tarjoamalla vapaaoppilaspaikkoja.

Musiikintekemisen ammatillisen koulutuksen osalta taloudellinen saavutettavuus koskee erityisesti ammattitutkintoja ja vapaan sivistystyön piirissä toimivia linjoja, jotka ovat

⁷⁴ Lue lisää taiteen perusopetuksen alueellisesta saavutettavuudesta Kanerva ym. 2023: 147–148.

⁷⁵ <https://www.oomc.fi/muse/>

pääosin maksullisia. Ammattitutkintojen hinnat vaihtelevat maksuttomasta tuhannen euron maksuun ja kansanopistoissa maksut voivat olla joitakin tuhansia euroja.

Oppilaitosten edustajat tunnistavat taloudelliset syyt saavutettavuutta heikentävänä tekijänä. Kansanopistolijat saattavat jäädä opiskelijoilta kesken, sillä niiden rinnalla on tehtävä töitä, eikä jaksaminen riitä kaikkeen. Opintojen hinta ja maantieteellinen sijainti saattavat olla yhteenkietoutuvia haasteita – jos opintojen maksamiseksi on tehtävä töitä ja töiden lisäksi joutuu matkustamaan, käy tilanne helposti raskaaksi.

Myös musiikintekovälineiden hankinta liittyy taloudelliseen saavutettavuuteen. Joillakin oppilaitoksilla on mahdollisuus lainata opiskelijoille tietokoneita ja muita tarvittavia laitteita. Toiset oppilaitokset myöntävät stipendejä opintojen tukemiseksi.

Opintojen eteneminen, erityisen tuen tarve

Saavutettavuuteen liittyy myös erilaisten oppijoiden tukeminen ja mahdollisten opintojen jatkamiseen liittyvien haasteiden tunnistaminen ja ratkominen. Taiteen perusopetuksessa on tarjolla esimerkiksi musiikin varhaiskasvatuksen erityisryhmiä ja SML:n vuoden 2021 kyselyn (SML 2022) mukaan 82,3 % oppilaitoksista toteuttaa erityistä tukea tarvitseville oppilaille yksilöllistä tukea. Taiteen perusopetuksessa opintojen keskeyttäminen on kuitenkin todellinen haaste myös sellaisten oppijoiden kohdalla, jotka eivät erityistä tukea tarvitse. Musiikin opintopolut -selvityksen mukaan perusopinnoista syventäviin opintoihin siirryttäessä oppilasmäärät vähenevät rajusti (Kanerva ym. 2023: 13). Selvityksessä on tunnistettu useita keskeyttämissyitä, joihin oppilaitoskentällä toivottavasti lähitulevaisuudessa paneudutaan.

Tätä selvitystä varten kerätyssä aineistossa tuli ilmi joitakin opintojen jatkamiseen liittyviä haasteita, joita erityisesti kansanopistojen linjat ovat kohdanneet. Edellä on jo käynyt ilmi, että jotkut opiskelijoista joutuvat keskeyttämään opintonsa taloudellisista syistä. Kansanopistolintoja on keskeytetty myös puutteellisen kielitaidon vuoksi, kun opiskelija on huomannut, että suomen kielen taito ei olekaan riittävä opintojen suorittamiseen.

Oppilaitosten edustajat ottivat esiin myös opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimistaitoihin liittyviä haasteita. Opiskelijoilta on huomattu uupuvan keskittymiskykyä, arjen hallinnan taitoja ja kykyä vaikkapa pitää deadlineista kiinni. Erityistukea tarvitaan perusopiskelutaitojen opettamiseen. Pienissä ryhmissä tähän on jossain määrin mahdollisuuksia. Myös etäopetuksen määrä vaikuttaa siihen, missä määrin opiskelijoita on mahdollista tukea opinnoissaan.

Sukupuolittuneet käytännöt

Vaikka opinnot ovat muodollisesti kaikkien saavutettavissa sukupuolesta riippumatta, musiikkikoulutuksessa on tunnistettavissa sukupuolittuneita käytäntöjä ja naiset päätyvät miehiä harvemmin säveltäjän tai musiikintekijän ammattiin.

Teosto julkaisi keväällä 2023 laajan kyselytutkimuksen⁷⁶, jonka tavoitteena oli selvittää, miksi Suomessa musiikin tekijöistä vain viidennes on naisia tai muunsukupuolisia, mikäli katsotaan Teoston asiakasrekisteriä. Musiikkialan opiskelijoista yli puolet on naisia ja taiteen perusopinnoissa tyttöjen osuus on reippaasti suurempi kuin poikien. SML:n uusimman tilaston mukaan taiteen perusopetuksen perusopinnoissa tai syventävissä opinnoissa tyttöjä on 63,5 % ja poikia 36,4 % ja poikien määrä vähenee, mitä pidemmälle taiteen perusopetuksessa mennään (SML 2023). Teoston kyselyyn vastanneista naisista 39 % on tehnyt ensimmäiset sävellyksensä alle 12-vuotiaana, kun taas miehistä 24 %. Asetelma keikahtaa säveltäjän tai musiikin tekijän ammattiin tultaessa. Teosto toivoi vastaajilta myös ehdotuksia tilanteen parantamiseksi, ja vastaajat kokivat tärkeimmiksi keinoiksi paremman tuen ja kannustuksen varhaiskasvatuksessa ja koulussa, harrastusmahdollisuuksien kasvattamisen sekä esikuvien esille tuomisen.

Musiikin opintopolut -selvityksen mukaan sukupuolijakauma on ammatillisessa koulutuksessa tasainen, joskin rytmimusiikista valmistuneissa miesten osuus on 63 % (Kanerva ym. 2023: 84, 87). Tätä selvitystä varten haastatellut koulutusvastaavat arvioivat enimmäkseen linjojensa opiskelijoiden sukupuolijakauman melko tasaiseksi, mutta tunnistavat ryhmissä voimakasta painottuneisuutta. Lauluntekijälinjoille ja erityisesti sanoittajina opiskelemaan hakeutuvissa musiikintekijöissä on enemmän naisia, kun taas tuotanto- ja musiikkiteknologiapuolelle hakeutuvissa on enemmän miehiä. Teoston tutkimuksen mukaan lähes 60 % naisvastaajista piti musiikkiteknologian käyttöä vaikeana tai ei käytä teknologiaa lainkaan. Miehistä 60 % piti musiikkiteknologian käyttöä helppona. Ero näkyy jo alle 18-vuotiaissa: musiikkiteknologiaa on nuorista tytöistä käyttänyt 55 prosenttia, kun taas pojista 84 prosenttia.

Musiikin opintopolut -selvityksessä (Kanerva ym. 2023: 50, 90, 134, 164), SML:n ja Konservatorioliiton kyselyissä ja monissa muissa tutkimuksissa on tunnistettu voimakasta painottuneisuutta instrumenttivalinnoissa niin taiteen perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen kuin korkeakoulutuksenkin osalta. Kaikilla opintoasteilla lyömäsoittimet ja kielisoittimet ovat miesvaltaisia instrumentteja ja laulun tai jousisoittimen pääinstrumenttikseen valinneet ovat valtaosin naisia. Instrumenttivalinnat voivat puolestaan suunnata sitä, päätyykö opiskelija opiskelemaan pääsääntöisesti rytmimusiikkia vai klassista musiikkia. Huomionarvoista selvityksessä on myös, että yli 12-vuotiaista vastaajista kaikilla opintoasteilla tytöt ja naiset kokivat soittotekniikkansa ja esiintymistaitonsa poikia heikommiksi (emt. 165). Sukupuolittuneita käytäntöjä on havaittu myös musiikin perusopetuksessa (ks. Esim. Hellsten 2022, Pääkkölä ym. 2021).

Kysymys musiikkialan sukupuolittuneisuudesta on laaja ja koskee yhteiskuntaa myös koulutuksen ulkopuolella. Koulutuksen merkitystä ei voi kuitenkaan väheksyä, kuten Teoston tutkimuksen tuloksetkin osoittavat. Vastausten mukaan naiset kokevat musiikinopettajan roolin merkittävämmäksi kuin miehet. Kuten Musiikin opintopolut -selvityksessäkin todetaan, oppilaitosten olisi syytä tarkastella käytänteitään kriittisesti siitä näkökulmasta, rohkaistaanko kaikkia sukupuolia tasapuolisesti musiikilliseen ilmaisuun (Kanerva ym. 2023: 165).

Tämän selvityksen yhteydessä teetetyt musiikintekijäkyselyn perusteella tietyn kynnyksen yli päästyä sukupuolta ei koeta biisiviennin kentällä enää esteenä. Lomakkeella kysyttiin

⁷⁶ <https://www.teosto.fi/tutkimus-nais-ja-miesmusiikintekijoilla-taysin-eri-kasitys-alan-tasa-arvoisuudesta-musiikkiala-ryhtyy-toimenpiteisiin/>

suurimpia haasteita tai esteitä kansainvälisen menestyksen saavuttamiseen biisintekijänä ja annetuista vaihtoehdoista oli mahdollista valita korkeintaan viisi tärkeintä. Yksi annetuista vaihtoehdoista oli sukupuoli, mutta kukaan vastaajista ei ollut valinnut sitä (vastaajissa 6 naista ja 14 miestä). Yksi vastaajista mainitsi tosin lannistavana ilmiönä, että naisiin kohdistuva seksuaalinen häirintä on alalla yleistä.

9.5 Psykologisia haasteita ja mahdollisesti haitallisia asenteita

Haastatteluissa ja kyselyissä nousi esiin useita ajatusmalleja ja asenteita, jotka voivat olla haasteita tekijöiden kouluttamisessa kansainväliselle kentälle tai alalle laajemmin. Esiin ajoittain nouseva kysymys on esimerkiksi, tarvitaanko koulutusta ylipäättään, kun tähänkin saakka kentälle on päässyt tekijöitä, joilla ei ole takanaan minkäänlaista musiikkikoulutusta. Kyselyyn vastanneista biisintekijöistäkin yksi toteaa, että koulutus kuihduttaa pahimmillaan luovuutta. Vieläpä, jos opiskelijoilla alkaa olla kouluttajiaan parempi tuntemus esimerkiksi digitaalisista musiikintekemisen välineistä ja menetelmistä. Koulutusta vähättelevä ajatusmalli voi olla kuitenkin vääristävä.

”Suomessa on hirveän vahva eetos siitä, että menestyvä popkirjoittaja on taistellut tiensä läpi tuulen ja tuiskun ja sitten tulee valtava menestys --- Vaikka me ollaan mielettömän hienon musiikkikoulutuksen maa, niin varsinkin populaarimusiikkipuolella vähätellään sitä ja pidetään koulutusta piilossa. Kentällä on kuitenkin aika monta artistia ja tekijää, jotka ovat koulutettuja, mutta ei suurin surminkaan sitä mainitse. Tämä on mielestäni kentän ajattelua vääristävä asia.” (Laukkanen 21.12.2022.)

”Kyllä sen näistä lauluntekijöistä huomaa, ja varsinkin DAW-opiskelijoista, että mitä paremmin heillä on perusasiat hallussa, sitä parempaa musiikkia he tekevät. Ei homma siinä mielessä ole muuttunut. Meillä täytyy vain olla heille oikea ovi, mistä he tulevat sisään.” (Autio 17.1.2023.)

”Itse näin elektronisen musiikin tuottamista itseopiskelleena sanoisin, että olisi sen koulutuksessa pystynyt parilla vuodella opiskelemaan, mihin meni itse opiskellessa sen viis, kymmenen vuotta.” (Himanen 3.2.2023.)

Asenteet koulutusta kohtaan voivat vaikuttaa myös esimerkiksi koulutuskentän ja toimialan väliseen yhteistyöhön. Useat koulutusvastaavat epäilevät, että toimialalla koulutusohjelmiin suhtaudutaan hieman vähättelevästi: musiikkikustantajat ovat pitäneet kouluja ”puuhasteluna”, biisintekijät saattavat helposti jättää vastaamatta viesteihin ja perua vierailuja, mistä opiskelijoille voi jäädä vähätelty olo. Laukkanen näkee kuitenkin, että kustantajakenttä on hiljalleen herännyt siihen, että oppilaitoksista voi tulla hyviä tekijöitä. Ongelma on Laukkanen (21.12.2022) mukaan pätenyt toisinkin päin.

”Myös oppilaitokset ovat olleet itseriittoisia tässä suhteessa, ajatelleet, että kyllä me tiedetään, ollaan itsekkin koulutettuja ihmisiä ja tiedetään miten tämä homma menee. Mutta eihän me oikeastaan tiedetä.”

Kansainvälistymistä voivat jarruttaa myös toimialalla ja koulutuskentällä vallitsevat ajatukset kansainvälistymisen vaikeudesta ja tästä syystä opiskelijoiden ja musiikintekijöiden ohjaaminen kohti helpommaksi oletettua tietä, eli uraa kotimaassa. Katariina Sorsan (9.11.2022) mukaan suomalaisten biisintekijöiden suuri haaste on se, että suomalaiset eivät uskalla unelmoida isosti. On viitteitä siitä, että tämä pätee myös jo kansainvälistä uraa tekevien musiikintekijöiden osalta (ks. Hiltunen 2021).

Myös koulutusvastaavat tunnistavat, että kansainvälistyminen voi tuntua opiskelijoista niin hankalalta, että sille tielle ei koeteta edes lähteä.

”Kansainvälisille markkinoille pääseminen tuntuu monesta erittäin haasteelliselta, jopa mahdottomalta. Ehkä siksi meidänkin opiskelijat pääsääntöisesti tähtäävät kotimaan musabisnekseen. Ja kyllä musa-alan vierailijoiden ja levy-yhtiöidenkin viesti on usein ollut sellainen, että jos haluaa mennä ulkomaille, niin pitää olla siellä ulkomaille. Tai ainakin pitää olla todella hyvät kansainväliset kontaktit ja verkostot ennen kuin kansainvälistymisestä voi haaveilla.” (Hauhia 19.12.2022.)

Koen usein olevani 'outsider' ja en uskalla sanoa isoja unelmiani ääneen Suomessa, koska niihin ei uskota ja niihin suhtaudutaan pessimistisesti. Haluan olla mukana muuttamassa Suomen musakenttää kansainvälisemmäksi ja näyttää, että kovalla duunilla ja sinnikkyydellä pääsee pitkälle - - - Useimmiten tuntuu, että Suomen musakustantajien ja levy-yhtiöiden tahtotila on enemmän kotimaisessa musiikissa.
(Neea River)

”Nyt mä kärjistän. Eihän se aina näin mene, mutta se on vähän sellainen tyypillinen keissi, että nuori artisti lähestyy manageritoimistoa tai levy-yhtiötä tai A & R -ihmistä. Jos se menee enkunkielisellä matskulla niin aika usein se kysymys esitetään, että oletko sä nyt ihan varma tuosta enkun kielestä, että tekisit nyt suomeksi vaan.” (Rautiainen 27.1.2023.)

Yksi esiin tullut ajatusmalli on myös, että ensin on menestyttävä Suomessa, jotta voisi pärjätä ulkomaille. On totta, että joidenkin tekijöiden kohdalla polku on tämä. Yksi kyselyyn vastanneista biisintekijöistä toteaa, että rohkeutta ja itsevarmuutta kansainväliselle kentälle on tullut nimenomaan menestymisistä kotimaan kentällä.

On kuitenkin mahdollista nähdä myös toisin. Katariina Sorsan (9.11.2022) mukaan on mahdollista ponnistaa myös suoraan kansainväliselle kentälle. Siitä, ettei ole vielä jalansijaa kotimaan kentällä, saattaa olla jopa etua. Yksi kyselyyn vastanneista musiikintekijöistä kirjoittaa:

Suomalaisia biisintekijöitä on jatkuvasti enemmän kansainvälisissä biisintekoympyröissä, mikä on ilahduttavaa. Osa heistä on selvästi nuorempia tekijöitä, jotka eivät ole vielä vakiinnuttaneet asemaansa suomenkielisen musiikin tekijöinä. Tästä on luultavasti heille hyötyä: heidän ei tarvitse uhrata suomenkielisten projektien tekemistä, jotta aikaa jäisi kv-tekemiseen. Tulokkaillahan ei välttämättä ole tällaisia projekteja lainkaan. Tämä mahdollistaa täysipainoisen omistautumisen ja fokuksen ulkomaihin. Menettävää ei myöskään ole. Kokeneemilla tekijöillä tilanne on selkeästi eri. Mikäli on vakiinnuttanut paikkansa, ja etenkin tietyn tulotason, suomenkielisiä projekteja tekemällä, on erittäin suuri kynnyks luopua saavutetusta asemasta ja elintasosta vain siksi, että voisi lähteä ulkomaille 'kokeilemaan onneaan'. --- Luultavasti uudet sukupolvet tulevat olemaan tältä osin etulyöntiasemassa, koska he eivät lähde liikkeelle pelkästä suomenkielisestä tekemisestä, vaan tekevät kansainvälisiä yhteistöitä alusta lähtien.

Kentän haasteeksi nostetaan myös se, että biisintekijyyttä ja lauluntekemistä ei nähdä aina riittävästi ammattina. Koulutusvastaavilla on pohtimista myös siinä, miten antaa samalla realistista kuvaa alasta ja säilyttää innostusta:

”Harva ala on ihan näin pirstaleinen ja hankala ja omilla säännöillään toimiva. Pitää täällä koulutuksessakin antaa realistinen kuva siitä. Mutta ei saa latistaa eikä lannistaa myöskään sitä intoa ja innostusta ja luovuutta. Kyllä me yritetään tehdä tosi paljon töitä sen eteen, että se säilyy ja samaan aikaan olisi kuitenkin se realismi, että ymmärtää alaa ja on valmistautunut, kun sinne kentälle menee.” (Hauhia 19.12.2022.)

Rautiaisen (27.1.2023) esiin nostama haaste on myös tekijöiden keskinäinen kateus:

”Suomessa ollaan hämmästyttävän kateellisia tai pelätään että mun idea varastetaan ja toisen menestys on itseltä pois. Opiskelijoidenkin pitäisi oppia sellaiseen kulttuuriin, että tukekaa ja sparratkaa toisianne, auttakaa toisianne. Jos toi joskus tekee jotain sun eteen, niin sä teet joskus jotain sen eteen. --- Että olisi tällainen niinku yhteen hiileen puhaltaminen, nimenomaan myös opiskelijoiden välillä, mutta tavallaan tällaisessa eri hierarkian portaissa, näkisin, että se olisi tosi tärkeää, varsinkin sitä kansainvälistymistä ajatellen.”

Satu-Maarit Veikkola (15.8.2023) nostaa esiin myös asenteet kaupallisuutta kohtaan.

”Pitäisi suhtautua avoimemmin mörköön, eli musiikin kaupallisuuteen. Tällainen asenneongelma on yksi isoimpia asioita, jotka estävät ihmisiä etenemästä alalla. Ruotsissa ei tätä ollut. Kuilu tässä mielessä koulutuksen ja toimialan välillä on molemminpuolinen. Koulutuksessa pitäisi nähdä kaupallinen musiikki arvokkaana ja toimialan pitäisi nähdä koulutuksen potentiaali.”

Veikkola näkee myös laajemman asenne- ja arvostusongelman. Suomessa biisintekemisen potentiaalia ei ymmärretä, kun taas Ruotsissa arvostusta tulee valtion tasolta ja luovaan tekemiseen panostetaan jo peruskoulussa. Kynnys tekemiseen on koulutuksissakin kenties matalampi ja tekemisen volyyymi valtava – Musikkamakarnassa kymmenen hengen opiskelijaporukka oli tehnyt vuodessa 600 kappaletta.

Niin taiteen perusopetusta kuin myös ammatillista koulutusta koskien on merkitystä myös sillä, mitä musiikintekemisen tai musiikin luovan tuottamisen ajatellaan olevan. Kuten edellä on käynyt ilmi, erityisesti musiikin perusopetuksessa ja taiteen perusopetuksessa tekemisen esteenä voivat olla ajatukset säveltämisestä valtavan suurena asiana, johon vain erityislahjakkailta ja tietyt perustaidot hallitsevilla on edellytykset. Toisaalta myös ammattikoulutuksen osalta muuttuva musiikintekijyys on jatkuvaa pohdintaa vaativa teema. Pitäisikö korkeakoulujenkin ovet avautua myös opiskelijoille, jotka ovat vaikkapa saaneet iPadeilla aikaan huikkeitä musiikillisia tuotoksia ilman nuotinkirjoitustaitoa?

9.6 Oppilaitosten ja koulutusasteiden väliset polut ja painotukset

Musiikin ammattilaisuuteen päätyvät polut ovat usein pitkiä ja saattavat saada alkunsa lapsuuden musiikkiharrastuksesta. Cuporen keväällä 2023 julkaisemassa Musiikin opintopolut -selvityksessä (Kanerva ym. 2023) kartoitettiin muun muassa sitä, millaiset polut johtavat musiikkiin ammattina. Tutkimuksessa tunnistettiin taiteen perusopetuksen merkitys musiikkia ammatikseen opiskelevien musiikillisissa taustoissa. Klassisen musiikin osalta taiteen perusopetusta saaneiden osuus on jopa 96 prosenttia ja rytmimusiikkiin suuntautuneillakin 82 prosenttia. Musiikkioppilaitosten lisäksi opintoja on tehty vapaan sivistystyön piirissä. Selvityksessä havaittiin myös, että opintopoluilla kuljetaan edestakaisin.

Jopa korkeakoulututkinnon suorittaneet saattavat hakeutua toiselle asteelle vahvistaakseen musiikillista osaamistaan. (Kanerva ym. 2023: 92, 95, 145.)

Tätä selvitystä varten kerätyssä aineistossa tuli esiin joitakin melko selkeitä polkuja eri koulutusten välillä. Vaikka suuri osa oppilaitoksista ei ole selvittänyt systemaattisesti, mistä musiikintekijälinjoille tullaan tai minne sieltä päädytään, monilla koulutusvastaavilla on tuntumaa tyypillisistä poluista.

Kansanopistolinjat toimivat useilla eräänlaisena testivuotena. Vuoden aikana joko todetaan, ettei musiikki ole sittenkään se, mihin ammatillisesti halutaan suuntautua, tai sitten kansanopistosta haetaan vauhtia ammatillisen koulutuksen pääsykokeisiin. Sami Kainulainen (16.12.2022) Ahlman Edusta toteaa, että vaikka heidän linjansa ei ole varsinainen ”syöttölinja” ammattiopintoihin, laaja-alaisten musiikintekijän valmiuksien kouluttaminen ja jatko-opinnoissa tarvittavien valmiuksien antaminen on opetuksen keskiössä ja tulee varmasti sellaisena pysymäänkin.⁷⁷

Kansanopistolinjoilta päädytään tyypillisimmin konservatorioihin tai Metropoliaan, mikäli opintopolku kohti musiikintekijän ammattia jatkuu. Kiinnostava esimerkki selkeästä polusta on Jyväskylässä toimivan kulttuuriyhdistys TUFF! ry:n neliportainen malli hip hop -kulttuurin kouluttamiseen. Ensimmäinen aste on workshopien tuominen peruskouluihin. Toinen aste on Hip hop -elementit opintolinja Alkio-opistossa. Kolmas aste on Hip hop -muusikon perustutkinto Gradia Jyväskylässä ja neljäs musiikin ammattilaisuus. Ossi Valpio (24.3.2023) muistelee, että Gradian hip hop -linjalla neljä kuudesta ensimmäisenä vuotena aloittaneista on Alkio-opiston linjan käyneitä opiskelijoita. Hän kertoo yhdistyksen tarjonnasta vielä puuttuvan palasen olevan opettajien koulutus. TUFF! ry voisi tarjota myös peruskoulun opettajille koulutusta, jonka avulla he voisivat kehittää valmiuksiaan hip hop -kulttuurin opettamiseen.

Myös konservatorioista ja musiikkituotannon ammattitutkintolinjoilta pyritään Metropoliaan, mutta tässä siirtymässä tulee jo haasteita vastaan. Metropolia on esimerkiksi Keski-Pohjanmaan Konservatorion opiskelijoille selkeä jatkokoulutusosoite, mutta esimerkiksi DAW-työskentelyyn kaikilla sieltä valmistuneilla opiskelijoilla ei ole riittäviä valmiuksia.

”Se tavallaan jää vähän enemmän sen oman harrastuneisuuden varaan. Kyllä me yksityisopetuksessa pyritään antamaan apuja siihenkin, mutta se on aika yksilökohtaista. Mikä sitten tietyllä tavalla on haasteena, jos haaveena on vaikka jatkokoulututtua, niin lähes ainoa vaihtoehto on Metropolian linja, jossa taas jo heti pääsykoevaiheessa on myös tuotantotehtäviä. Mikä väylä olisi esimerkiksi tällaisille tekijöille, joista ei tule sitten kuitenkaan tuottajatyyppejä tekijöitä tai mikä väylä on vaikka sanoittajille? Se on ehkä se suurin haaste mun mielestä tällä hetkellä koulutuskentällä.” (Pellinen 10.1.2023.)

Opintovastaavat nostavat esiin myös, että Suomesta puuttuu selkeästi kansainväliseen tekemiseen suuntautunut koulutus.

”Olisi ihanaa voida osoittaa jokin jatkopolku niille opiskelijoille, jotka haluavat sitä kansainvälistymistä. Että olisi oppilaitos tai linja tai erikoisammattitutkinto, joka keskittyisi ihan puhtaasti siihen. Tällä hetkellä se on vähän sitä että ’olkaapas yhteyksissä Music Finlandiin ja kysykää mentorointitukia ja ohjelmia, jos sieltä löytyisi’. Se on ihan selkeä puute. Jotain sellaista pysyvää siihen olisi syytä rakentaa.” (Hauhia 19.12.2022.)

⁷⁷ Koulutusta ei järjestetä lainkaan vuonna 2023.

”Tällä hetkellä sellaisessa pitkäjänteisessä ja kansainvälisyyteen tähtäävässä koulutuksessa olisi paljon parannettavaa. Kotimaan markkinoille tulee uskomattoman hyviä tekijöitä koko ajan, mutta se kansainvälinen uran rakentaminen ja että ihmiset ensinnäkin saataisiin uskomaan itseensä ja omiin mahdollisuuksiinsa, niin siinä on mun mielestä koulutuksen osalta vielä tekemistä.” (Himanen 3.2.2023.)

Myös korkeakoulutuksen näkökulmasta tunnistetaan haasteita. Muutoksia tulisi tapahtua kaikilla asteilla, peruskoulusta lähtien.

”Meillä korkea-asteella ollaan tosi riippuvaisia siitä, mitä meidän alapuolellemme tapahtuu. -- se edellyttää sitä, että olisi sellainen aika leveä pyramidi, joka korkea-asteita ruokkisi. Meillähän ei sinänsä hakijapulaa ole, mutta voisin kuvitella, että tällainen voimakas kansainvälistyminen vaatisi aika paljon tekijöitä, ja se vaatii koulutukseltakin erilaista toteuttamistapaa. Ja ammatillisten toisten asteiden tulisi olla tässä mukana, koska se on meillekin merkittävä ruokkija. --- Myös peruskoulun pullonkaulat pitäisi taklata.” (Laukkanen 21.12.2022.)

Laukkanen ottaa esiin myös korkeakoulujen välisen kilpailuasetelman. Metropolia profiloitui noin 10 vuotta sitten voimakkaasti erottuakseen Sibelius-Akatemiasta ja muista ammattikorkeakouluista, joissa musiikkipedagogien kouluttaminen on keskeistä. Myös Metropoliaassa musiikkipedagogikoulutus on pääaineista suurin, mutta tarjolla on paljon muutakin. Uuden rahoitusmallin myötä saattaa syntyä myös epätervettä kilpailua.

”Toinen asia on se, että uusi rahoitusmalli korkeakouluille astuu voimaan vuonna 2025, ja siellä tullaan näillä näkymin hyvin paljon kannustamaan korkeakouluja rakentamaan sekä verkko-opetuksena että lähiopetuksena oppimiskokonaisuuksia, jotka eivät ole enää kokonaisia tutkintoja vaan puhutaan osaamismoduuleista tai tämän tyyppisistä. Ja pelkään kovasti, että monelle korkeakoululle musiikin aloilla syntyy suuri houkutus lähteä tarjoamaan sellaisia osaamisia, jotka on itse asiassa taiteen perusopetuksen ja konservatorioiden, ammatillisten toisten asteiden reviiiriä niin sanotusti. Ja sitten kuitenkin korkeakouluilla on aika paljon enemmän resursseja kuin vaikkapa pienillä musiikkiopistoilla keskellä Suomenniemeä – niin että syntyy epätervettä kilpailua ja korkeakoulut rupeavat rynnimään taiteen perusopetuksen ja ammatillisen toisen asteen tarjoamiskentälle. Mikä tarkoittaa sitä, että se väylä mikä meidän pääainetta ruokkii, saattaa yhtäkkiä joutua vaikeuksiin kun tulee ylitarjontaa, kun ei pidetä näitä perinteisiä reviiirejä.” (Laukkanen 21.12.2022.)

Laukkanen näkee asetelmassa mahdollisia hyviäkin puolia, mutta pelkää myös, että tämän suuntaiset muutokset vaikuttaisivat alueelliseen saavutettavuuteen.

”Jos ajatellaan, että vaikkapa jokin Keski-Suomessa sijaitseva ammattikorkeakoulu alkaakin tarjota verkko-opetuksena tai hybridiopetuksena sellaista osaamista, mistä perinteisesti tähän asti on huolehtineet musiikkioppilaitokset ja konservatorio, jos se kuristaa ympärillään olevat pienemmät toimijat, se voi tarkoittaa sitä, että jonkun nuoren mahdollisuus päästä säällisen matkan päähän opiskelemaan ei sitten ehkä toteudukaan. Minä olen sitä mieltä, että musiikkioppilaitoksia pitäisi olla paljon joka puolella, konservatorioita vähän vähemmän mutta joka puolella, ja korkeakouluja ei tarvitsisi olla kovinkaan paljon. Olen huolestunut taiteen perusopetuksen kentän ja tosiaan konservatorioiden tulevaisuudesta, sillä meidän tulevaisuus on aika lailla riippuvainen siitä, millaisia osaajia he puolestaan valmistavat meidän hakijoiksi.” (Laukkanen 21.12.2022.)

Timo Korhonen (9.6.2023) Turun ammattikorkeakoulusta näkee Sibelius-Akatemian ja ammattikorkeakoulujen keskinäiset roolit epäselvinä ja korostaa ammattikorkeakoulun

koulutusvastuuta työelämälähtöisenä. Korhonen peräänkuuluttaa myös ammattikorkeakoulujen välistä yhteistyötä.

Cuporen selvityksessä tunnistettiin, että opiskelijat eri koulutusasteilla olivat jääneet kaipaamaan parempaa tiedonsaantia musiikin alan opiskelumahdollisuuksista, mikä saattaa johtua siitä, että oppilaitoskentällä ei tunneta muita toimijoita riittävän hyvin. Ratkaisuksi ehdotetaan koulutuskentän entistä vahvempaa keskinäistä verkottumista. (Kanerva ym. 2023: 63, 170.)

9.7 Taloudelliset resurssit

Ei liene yllättävää, että kysyttäessä haastateltavilta opetuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen liittyviä suurimpia haasteita, esiin nousi voimakkaasti taloudelliset resurssit.

Taiteen perusopetuksessa resurssit vaikuttavat siihen, missä määrin on mahdollista palkata pätevää henkilökuntaa opettamaan musiikin luovaa tuottamista. Tulevaisuudessa oppilaitosten on ratkaistava myös erilaisia elinvoimaisuutta koettelevia kysymyksiä. Esimerkiksi väestökehityksen vuoksi osassa maata muuttotappio on suurta ja lasten määrä vähenee voimakkaasti. Toisaalta kasvukeskuksissa lasten määrä voi jopa kasvaa, mutta resurssit eivät samaan tahtiin. Näiden haasteiden ratkaisemiseen oppilaitosten on löydettävä erilaisia paikallisia keinoja. (Lähdetie 9.8.2023.)

Ehdottomasti tärkein tekijä on rahoituksen puute, kaikkeen valitettavasti. Lukukausimaksuja emme halua nostaa nimenomaan saavutettavuuden vuoksi. (Musiikkikoulu, laaja + yleinen oppimäärä)

[Musiikin luovan tuottamisen] opetusta voisi olla enemmänkin. Tällä hetkellä resurssit ovat tiukassa, mikä estää esim. uusien henkilöiden palkkaamisen opistoon. Resurssit ovat siis yksi syy, mutta osaltaan pystymme vastaamaan haasteeseen kouluttamalla nykyistä henkilökuntaa ottamaan haltuun uusia opetusaloja. (Musiikkiopisto, laaja oppimäärä)

Vapaan sivistystyön kentällä ollaan ristipaineessa muun muassa sen suhteen, mikä on optimaalinen vuosittain sisään otettavien opiskelijoiden määrä.

”Kun koulutus on maksullista, toisaalta meidän pitäisi ottaa mahdollisimman paljon opiskelijoita sisään, mutta toisaalta opettajan näkökulmasta halutaan pikkuisen rankata sitä miltä lähtötasolta opiskelijat tulee. Ja tilat ja laitteet asettavat selkeät rajat. --- Jos me tiputetaan sitä standardia, millä opiskelijoita otetaan sisään, meillä on mahdollisuus tuloja lisäämällä varmistaa opintolinjan jatkuvuus ja kehittäminen. Lisäksi lähtötasovaatimusten alentaminen lisäisi opintolinjan tavoitavuutta.” (Jaala 30.1.2023.)

”Koulutuksen pitäisi olla taloudellisesti kestävällä pohjalla, mutta kuitenkin niin että se olisi muillekin kuin lottovoittajalle vartenotettava vaihtoehto. Eli se ristiveto vaikka valtionosuuksista tai muista muodostuvan rahoituksen ja sitten opintomaksuista kertyvän osuuden tasapainottaminen siten, että --- saataisiin pidettyä mahdollisimman saavutettavana.” (Kainulainen 16.12.2022.)

Haasteensa tuo myös rahoituksen vaikea ennakoitavuus. Taiteen perusopetusliiton ja sen jäsenjärjestöjen sekä Konservatorioliiton yhteisessä eduskuntavaaliohjelmassa 2023⁷⁸ onkin nostettu ammatillisen koulutuksen osalta keskeiseksi tavoitteeksi parantaa kulttuurialan ammatillisen koulutuksen rahoituksen ennakoitavuutta. Tavoitteisiin on kirjattu:

”Rahoitusjärjestelmän monimutkaisuus sekä jatkuvat rahoitushaut haastavat koulutuksen järjestäjät. Vakauden lisääminen takaa koulutuksen laadun ja pitkäjänteisen kehittämisen.”

Marko Autio (17.1.2023) Turun Konservatoriosta toteaa:

”Kyllähän tuo rahoituksen jatkuva muutos ja vaikea ennakoitavuus on jatkuva huoli. Isoillakin oppilaitoksilla se aiheuttaa päänsärkyä ja he joutuvat uhraamaan paljon aikaa siihen. Heillä tosin on sitten kapasiteettia myöskin siihen, että tehdään laskentaa siitä, kuinka paljon rahoitusta on. Mutta että mikä se seuraavan vuoden ammatillisen koulutuksen rahoitus on. --- Sellaista ennakoitavuutta tähän ainakin toivoisi.”

Lisää taloudellisia resursseja tarvittaisiin monessa oppilaitoksessa ennen kaikkea lisähenkilökunnan palkkaamiseen, jolloin myös opiskelijoita voitaisiin ottaa sisään enemmän. Muita haastateltavien mainitsemia tarpeita ovat vierailijoiden määrän lisääminen, laitteistoon tai opetustiloihin panostaminen, yksilöllisen opetuksen lisääminen, lähipäivien lisääminen, markkinointi, vierailut ulkomaille ja kansainvälisen toiminnan kehittäminen.

9.8 Rakenteiden joustavuus

Musiikkialan ja musiikintekijyyden nopean muutoksen vuoksi olisi tärkeää myös, että oppilaitokset pystyisivät suunnittelemaan ja muokkaamaan opetustaan joustavasti. Tämän suhteen eri asteiden oppilaitokset ovat erilaisissa asemissa.

Kansanopistojen opinto-ohjelmat saattavat olla pitkälti yhden henkilön suunnitteleamia ja niihin on mahdollista tehdä muutoksia koulutusvuoden aikanakin esimerkiksi oppilaiden toiveiden mukaan. Sami Kainulainen (16.12.2022) Ahlman Edusta kertoo:

”Me ollaan siinä mielessä onnellisessa asemassa, että kun meillä ei ole mitään ulkoa annettua valtakunnallista OPSia tai tutkintotavoitteita, mikä määrittäisi sitä, mitä voidaan tai mitä täytyy tarjota, me pystytään räätälöimään aika lailla sitä opetustarjontaa. Eli meillä on hyvin vapaat kädet muotoilla sitä --- asiakaskunnan tarpeisiin mahdollisimman hyvin sopivaksi. Sitä tehdään joustavasti siinä ihan vuoden aikanakin.”

Ammattitutkintojen osalta on määritelty huomattavasti tarkemmin tutkintojen sisällöt, mutta niissäkin on mahdollista joustaa jossain määrin. Esimerkiksi musiikkituotannon ammattitutkinnossa opetustahtia on mahdollista ryhmäkohtaisesti kiristää tai hidastaa ja opiskelijoiden toiveitakin pystytään jossain määrin ottamaan huomioon (Hauhia 19.12.2022).

Osa toisen asteen oppilaitosten edustajista moittii rakenteita liian jäykiksi pysymään muutoksessa mukana ja toisaalta pitkän aikavälin suunnitelmia on hankala tehdä. Opetushallituksen muuttaessa tutkinnon perusteita yhden vastaajan mukaan turhan tiuhaan tahtiin. Rajoitteet toteutuksille saattavat tulla myös oppilaitoksen yhtenäisistä käytännöistä, joissa ei ole neuvotteluvaraa.

⁷⁸ <https://konservatorioliitto.fi/2023/01/eduskuntavaaliohjelmamme-painottaa-taideopetuksen-ja-koulutusverkoston-merkitysta/>

Toisaalta koulutusvastaavat näkevät myös jouston varaa toisen asteen koulutusten tutkintorakenteissa ja uusia koulutusohjelmia on onnistuttu istuttamaan hedelmällisesti tutkinnon perusteisiin. Tästä hyviä esimerkkejä ovat Gradia Jyväskylän Hip hop -muusikon tutkinto⁷⁹ ja Turun konservatorion musiikkialan perustutkinnon laulun tekijäpainotus.

Turun konservatorion ammatillisen koulutuksen koulutuspäällikkö Marko Autio (17.1.2023) kertoo, että tällainen suoritusmuoto päädyttiin kehittämään, sillä oppilaitokseen on ollut jatkuvasti enemmän hakijoita laulu pääinstrumenttina. Vaarana on Aution mukaan vääristymä, että esimerkiksi basisti tai rumpali pääsisi näennäisesti helpommin oppilaitokseen sisään. Laulun tekijäpainotuksen kautta hyviä laulajia voidaan ottaa enemmän sisään.

”Tämä on ehkä mielestäni sellainen ala meillä mikä on kaikkein nopeimmin kehityksessä mukana muutenkin. Ja me ei olla haluttu jäädä odottamaan OPH:lta ohjeita, että tällaista pitää tehdä vaan lähdetty tekemään, koska me ollaan huomattu, että tähän on tarve ja aiotaan tehdä niin jatkossakin, että pysyttäisiin tässä jollain tavalla mukana. Se mikä tässä on paradoksaalista tietystä mielessä että ihan samalla tavalla kuin pop-/jazzpuoli jossain kohtaa on ehkä vähän nauranut klassiselle puolelle sitä, että te olette jonkinasteinen ulkomuseo omine toimintatapoinne, niin itse asiassa nyt tämä laulun kirjoittaminen ja tietokoneella tehty musiikki tahtoo tehdä tällaisella perinteiselle pop-/jazz-opetukselle saman, eli ne menee tuolta jostain ohi. Näkisin, että on syntymässä joku vielä kokonaan uusi tapa tehdä --- Se haastaa tätä koko alaa aika vahvasti. Siinä kyllä tämmöiset jäykät rakenteet, koulutus rakenne ei tahdo oikein pysyä mukana.” (Autio 17.1.2023.)

Autio kertoo, että Turun konservatoriossa voi olla DAW pääinstrumenttina toistaiseksi musiikkitekniikan sisällä, mutta oppilaitoksessa pohditaan jatkuvasti, onko se oikea osoite.

Myös Jarmo Kivelä (23.3.2023) ja Ossi Valpio (24.3.2023) Gradia Jyväskylästä kokevat, että tutkinnon perusteissa on riittävästi väljyyttä uuden koulutusohjelman rakentamiseen. Valtakunnallinen opetussuunnitelma sitoo, mutta jokainen voi tehdä opetuksesta omannäköistään. Muusikon perustutkinnossa on oltava pääinstrumentti, ja hip hop -muusikolla se voi olla laulu tai musiikkitekniikka. Valpio toteaa, että joustoa on tarpeeksi, mutta jonkinasteisena haasteena on yhä, että asioista ei välttämättä pystytä puhumaan aivan niiden oikeilla nimillä. Pyrkimys on tuoda tähän selkeyttä siksikin, että mikäli jokin toinen oppilaitos haluaisi käynnistää vastaavanlaisen koulutusohjelman, ei tarvitsisi miettiä uudelleen samoja seikkoja koulutuksen istuttamisessa opetussuunnitelmaan.

9.9 Alan houkuttavuus

Koulutusta koskevat myös alan yleiset epäkohdat, joiden korjaaminen ei ole ensisijaisesti oppilaitosten tehtävä, mutta jotka saattavat vähentää alan ja täten myös koulutuksen houkuttavuutta. Katariina Sorsa (9.11.2022) nostaa keskeiseksi haasteeksi sen, että biisiviennissä ei ole vielä tarpeeksi volyyymia – biisintekijöitä tarvitaan lisää. Mitä enemmän tekijöitä saadaan kentälle, sitä enemmän todennäköisesti syntyy menestyksiä, mutta mikäli ala vaikuttaa lähtökohtaisesti hyvin epävarmalta ja vaikealta, volyymin kasvattaminen voi olla haastavaa.

Lähtökohtaisesti musiikintekeminen kiinnostaa. Oppilaitosten edustajat kertovat, että vaikka muun muassa covid-pandemiauutisoinnin johdosta musiikkialalle hakeutuminen väheni

⁷⁹ Gradia Jyväskylässä perustettiin samaan aikaan myös musiikkiteatterin suuntautumisvaihtoehto.

ratkaisevasti, musiikintekijälinjoille on riittänyt hakijoita. Myös Teoston Tasapuolisempi sukupuolijakauma musiikkialalle -selvityksen vastausten perusteella säveltäminen ja sanoittaminen kiinnostaa: musiikin opiskelijoiden keskuudessa naisista 73 % ja miehistä 88 % pitää sitä kiinnostavana uravalintana. Saman selvityksen tulosten mukaan suurimpia esteitä alalle hakeutumiseen ovat oma epävarmuus ja uskon puute sekä mielikuvat alalta. (Teosto 2023.)

Tätä hanketta varten tehdyssä musiikintekijöille suunnatussa kyselyssä alan yleinen epävarmuus näkyy selkeästi. Vastaajilta kysyttiin, mitä he kokevat suurimmiksi haasteiksi tai esteiksi kansainvälisen menestyksen saavuttamiseen biisintekijänä. Annetuista vaihtoehdoista oli mahdollista valita 1–5 tärkeintä. Eniten mainintoja sai ”Biisintekemisestä saatavan toimeentulon riittämättömyys”: kahdestakymmenestä vastaajasta 15 oli valinnut tämän vaihtoehdon. 11 valitsi ”biisiviennistä saatavan toimeentulon riittämättömyys” ja 10 ”pääseminen kontaktiin oikeiden ihmisten kanssa”.

10. Lopuksi

Edellä on koottu tietoa Suomessa järjestettävistä musiikintekijyyteen tähtäävistä opintolinjoista ja suuntautumisvaihtoehdoista sekä vapaan sivistystyön parissa järjestetyistä koulutuksista. Lisäksi musiikintekijöiltä ja asiantuntijoilta on kerätty näkemyksiä niistä vaatimuksista, joita tarvitaan toimimiseen biisintekijänä kansainvälisellä kentällä. Katsauksenomaisesti on valotettu myös musiikin luovan tuottamisen asemaa musiikin perusopetuksessa sekä taiteen perusopetuksessa. Näin on pyritty luomaan läpileikkausta Suomen musiikkikasvatuksesta ja -koulutuksesta erityisesti musiikintekemisen tai musiikin luovan tuottamisen näkökulmasta ja suhteessa toimimiseen biisintekijänä kansainvälisellä kentällä. Tuomalla näkyviin alan hiljaista tietoa selvitys nostaa esiin teemoja, haasteita ja kysymyksiä, joihin perehtyminen syvemmin ja joiden ratkaiseminen voisi vauhdittaa koulutuksen avulla Suomen biisivientä.

Biisiviennin visiossa keskeiseksi tavoitteeksi on nostettu biisintekijäjoukon kasvattaminen ja sen monimuotoisuuden lisääminen. Musiikkikasvatus ja -koulutus ovat avainasemassa näissä tehtävissä. Tässäkin selvityksessä on noussut esiin koulutuksen relevanssin kyseenalaistamista: kentälle on ponnistettu ilmeisesti, koulutus voi kiihdyttää luovuutta ja kitkeä omintakeisuutta, tärkein oppi on tullut kentältä eikä koulutuksesta. Kaikki edellä mainittu voi olla totta, mutta tämä ei tarkoita sitä, etteikö koulutusta olisi mahdollista kehittää suuntaan, joka tarjoaisi helpomman ja nopeamman reitin kansainväliseen musiikintekijyyteen. Koko alan saavutettavuuteen liittyy, että erilaisia väyliä on tarjolla myös erilaisille persoonille – myös heille, joilla ei ole tarvittavaa rohkeutta lähteä tavoittelemaan musiikintekijyyttä saati kansainvälistä biisintekijyyttä omia reittejään, mutta joilla on näkemystä ja osaamista, tai ainakin valmiudet kehittyä taitaviksi biisintekijöiksi.

Selvitys osoittaa, että reilun kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna Suomessa on tänä päivänä runsaasti erilaisia mahdollisuuksia opiskella biisintekemistä erilaisin painotuksin ja eri puolilla Suomea. Oppilaitosverkosto ei ole kuitenkaan kaikenkattava, ja puutteita on erityisesti kansainväliseen tekijyyteen tähtäävässä koulutuksessa.

Selvitys nostaa esiin useita koulutukseen ja sen kehittämiseen liittyviä haasteita. Resurssien puute on merkittävä haaste kaikilla opintoasteilla. Suureen osaan koulutusohjelmista hakijoita on enemmän kuin on mahdollista ottaa sisään. Tämä voi johtaa välillisesti myös opiskelijajoukon yksipuolistumiseen – mikäli oppilaitokset kokevat, että hakijoita on joka tapauksessa yli tarpeiden, ne eivät koe erityistarvetta markkinointiin, tieto koulutuksesta siirtyy tietyissä viiteryhmissä ”puskaradion” kautta ja tietyt ryhmät jäävät saavuttamatta.

Toisaalta polku musiikintekijyyteen voi katketa jo huomattavasti varhaisemmin tai polun alkupää voi jäädä lahjakkaalla tekijällä kokonaan löytymättä. Musiikin perusopetuksen ja taiteen perusopetuksen tehtävä olisi antaa kaikille oppilaille mahdollisuus kokeilla siipiään musiikin luovan tuottamisen saralla. Musiikin perusopetus on ainoa kaikkien suomalaislasten tavoitettavissa olevaa musiikkikasvatusta. Koulujen musiikinopettajien valmiudet opettaa musiikin luovaa tuottamista ovat kuitenkin vaihtelevat. Sama pätee musiikkioppilaitosten soitonopettajiin. Musiikkioppilaitoksilla on myös haasteita saada oppilaiden opintopolut jatkumaan. Taiteen perusopetuksen saavutettavuutta on pyritty helpottamaan, silti oppilaiden määrä vähenee radikaalisti opintojen syventyessä.

Opetushenkilökunnan valmiudet onkin tärkeä kaikkia opintoasteita poikkileikkaava teema. Musiikin ja taiteen perusopetusta antavat monet opettajat, jotka kokevat, että peruskoulutus ei ole ollut riittävä musiikin luovan tuottamisen opettamiseen. Täydennyskoulutus vaatisi oppilaitoksilta lisäresursseja. Tämän selvityksen puitteissa katsetta ei ole ollut mahdollista ulottaa musiikkipedagogikoulutuksiin tai koulujen musiikinopettajien koulutuksiin, mutta selvitys tuo yhä näkyvämmäksi sen, miten tärkeä rooli näillä toimijoilla on sen pohjan luomiseen, jolta nuori lähtee tavoittelemaan musiikintekijän uraa.

Musiikintekijän ammattiin tähtäävissä koulutuksissa pedagogisena haasteena voi olla esimerkiksi valmiudet ohjata englanninkielisten lyriikoiden kirjoittamista tai ajantasaisen tiedon välittäminen muuttuvan musiikkitoimialan lainalaisuuksista. Kaikkia asteita koskeva kysymys on, miten musiikintekeminen tai musiikin luova tuottaminen ymmärretään. Nähdäänkö säveltäminen ylevänä toimintana, jota varten perustaitojen täytyy olla jo hyvin hallussa? Onko iPad soitin? Pitäisikö DAW nostaa kaikkiin musiikintekijäkoulutuksiin instrumenttivaihtoehtoksi muiden instrumenttien rinnalle? Onko mahdollista, että tulevaisuudessa musiikintekijäisyys on tekoälyn tuottamien ideoiden valikoimista? Muuttuva musiikkiala ja musiikintekijäisyys on asia, jossa koulutuskentän on oltava jatkuvasti hereillä ja suhtauduttava jopa ennakoivalla asenteella.

Tärkeä saavutettavuuteen liittyvä kysymys on myös sukupuoli. Sukupuolittuneisuutta on nähtävissä taiteen perusopetuksesta ja musiikin perusopetuksesta lähtien ammattiopintoihin saakka. Vaikka polut olisivat näennäisesti yhtä avoimia kaikille, naisten ja muunsukupuolisten osuus ammattimaisissa musiikintekijöissä on miehiä vähäisempi ja erityisesti tuottajina naiset ovat harvassa. Tilanteeseen tulisi tarttua entistä tarmokkaammin kaikilla opintoasteilla. Rohkaisevaa on, että selvitystä varten tehdyn kyselyn perusteella biisiviennin pariin päässeet naiset eivät enää koe sukupuoltaan esteeksi menestyksen saavuttamiseen.

Selvityksessä kartoitettiin biisiviennissä menestyneiden musiikintekijöiden näkemyksiä siitä, mitä kansainvälisellä kentällä toimimiseen tarvitaan. Esiin nousi musiikillisten taitojen lisäksi psyykkisiä ominaisuuksia, kuten rohkeus, röyhkeys ja hyvä itsetunto sekä taitoja, kuten englannin kielen taito, sosiaaliset taidot, verkostoitumistaidot, bisnesymmärrys ja popmusiikin historian tuntemus. Tietynlaisten persoonallisuuksien voi olla helpompi raivata tiensä kansainvälisille markkinoille, mutta voisiko koulutus tehdä enemmän myös opiskelijoiden uskon, rohkeuden ja minäpystyvyyden tunteen lisäämiseen? Entä, jollei enää vahvistettaisikaan sitä käsitystä, että kansainväliselle kentälle pääseminen on hyvin vaikeaa, jollei mahdotonta? Entäpä onko todella välttämätöntä menestyä ensin kotimaassa, vai voisiko kansainväliselle kentälle tähdätä suoraan?

Tärkeä koulutusmaailman kehityskohde on myös verkostojen kasvattaminen ja tiivistäminen. Lisää yhteistyötä kaivataan oppilaitoskentän ja kustantajakentän välille, kotimaan oppilaitosten välille sekä kansainvälisten toimijoiden suuntaan. Opiskelijoille tulisi tarjota työharjoittelupaikkoja musiikkikustantamoissa – vaihtoehto, joka monilla koulutusvastaavilla ei ollut tullut lainkaan mieleen mahdollisuutena. Yksittäisenä ideana tuli myös residenssipaiikkojen tarjoaminen opiskelijoille (Rautiainen 27.1.2023).

Selvitys on tuonut näkyviin, että paikkansa olisi myös kokonaan kansainväliselle kentälle tähtääville tekijöille suunnattuun, päätoimiseen opintolinjaan. Mikäli kentällä jo toimivat musiikintekijät ovat havainneet, että alalla on alettu vihdoinkin suhtautua suopeammin englanninkielisen musiikin tekemiseen, olisi koulutuskentän otettava tämä vähintään

heikkona signaalina ja tartuttava toimeen. Novian uusi koulutusohjelma on varmasti osaltaan mukana täyttämässä tätä tarvetta, mutta lähimuotoinen koulutus puuttuu yhä. Mistä löytyisi osaamista englanninkielisten lyriikoiden tekemisen ohjaamiseen? Voisiko etäopetus olla ratkaisu sellaisille oppilaitoksille, joiden henkilöstössä ei ole natiivipuhujaa tai englanninkielisten lyriikoiden tekemiseen perehtynyttä henkilöä?

Musiikintekemisen koulutuskenttä on monessa mielessä erityislaatuinen. Popmusiikkia opiskellaan lapsuudesta saakka kuuntelemalla ja tahtomattaankin kuulemalla sitä, ja makuuhuoneista voi ponnistaa itseoppineita tekijöitä kansainvälisellekin kentälle. Popmusiikin kentällä ei välttämättä lyödä läpi tekemällä asioita ”oikein” ja perinteitä kunnioittaen, vaan rikkomalla rajoja ja tekemällä asioita eri tavalla kuin muut – miten koulutus voisi opettaa tätä? Musiikkikasvatuksella ja musiikkikoulutuksella on kuitenkin valtava potentiaali vaikuttaa biisintekijäjoukon volyymiin, tasoon ja monimuotoisuuteen. Musiikintekeminen ja kansainvälistyminen kiinnostaa ja monet suomalaistekijät ovat näyttäneet, että biisiviennissä menestyminen on mahdollista Suomestakin käsin. Musiikkikasvatus- ja koulutuskentän on suotavaa ottaa tehtäväkseen entistä tehokkaamman rohkaisemisen ja avittamisen näillä poluilla.

Lähteet

Ahtola, Siiri & Juvonen, Antti 2021. Towards a paradigm of productive music education. *Problems in Music Pedagogy*, Vol. 20(1), 2021, 7–25.

Hellsten, Emilia 2022. Sukupuolittunut musiikkikasvatus. Kirjallisuuskatsaus sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisesta ja edistämisestä musiikinopetuksessa. Kandidaatintutkielma. Musiikkikasvatuksen aineryhmä. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.

Hiltunen, Riikka & Hottinen, Merja 2016. Suomalaisten musiikintekijöiden popkappaleet maailmalla. Selvitys teosviennin käytännöistä, nykytilasta ja menestystarinoista. Music Finland. Tunnuslukuja ja tutkimuksia 11. Verkkojulkaisu.

http://musicfinland.fi/fi/media/dokumentit/Popkappaleet_Maailmalla.pdf

Hiltunen, Riikka 2021. *Foresightfulness in the creation of pop music: Songwriters' insights, attitudes and actions*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Helsinki.

<https://helda.helsinki.fi/items/3b4727eb-a197-4f9d-8f95-c413283bafdc>

Hiltunen, Riikka 2016. Luovia valintoja rajoitetussa tilassa. Popkappaleen tekeminen ryhmätyönä Biisilinna 2015 -leirillä. *Etnomusikologian vuosikirja* Vol. 27, s. 1–31.

<https://etnomusikologia.journal.fi/article/view/60231>

Ilmola-Sheppard, Leena; Rautiainen, Pauli; Westerlund, Heidi; Lehikoinen, Kai; Karttunen, Sari; Juntunen, Marja-Leena & Anttila, Eeva 2021. ArtsEqual: tasa-arvo taiteen ja taidekasvatuksen palveluiden suuntana. ArtsEqual.

Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-042-3>

Inkinen, Harri 2022. Taiteen perusopetuksen toteutuminen Helsingissä 2019–2020. Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-ajan julkaisuja. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taiteen_%20perusopetuksen_toteutuminen_helsingissa_2019-2020.pdf

Kanerva, Anna; Oksanen-Särelä, Katja; Leppänen, Aino & Kurlin Niiniaho, Ari 2023. Musiikin opintopolut. Cuporen verkkojulkaisuja 70. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2023/musiikin_opintopolut_raportti_cupore.pdf

Laes, Tuulikki; Juntunen, Marja-Leena; Heimonen, Marja; Kamensky, Hanna; Kivijärvi, Sanna; Nieminen, Kati; Tuovinen, Tuulia; Turpeinen, Isto; Elmgren, Heidi; Linnapuomi, Aura & Korhonen, Outi 2018. Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana. ArtsEqual Policy Brief 1/2018. [9143ee82-6222-433f-9538-0a91009c08ba \(uniarts.fi\)](https://uniarts.fi)

Lightfoot, Henry 2019. Musiikin luova tuottaminen peruskoulussa. Kandidaatintutkielma. Musiikkikasvatus. Jyväskylän yliopisto.

Luoma, Tiia 2020. Taiteen perusopetus 2020. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020. Raportit ja selvitykset 2020:4. Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/taiteen_perusopetus_2020.pdf

Music Finland 2023. Popmusiikin teosvienti 2022.

<https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/popmusiikin-teosvienti-2022>

Music Finland 2022. Popmusiikin teosvienti 2021.

<https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/popmusiikin-teosvienti-2021>

Music Finland 2021a. Suomen musiikkialan talous ja vienti 2020.

<https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/suomen-musiikkialan-talous-ja-vienti-2020>

Music Finland 2021b. Biisiviennin visio –Strategiset tavoitteet 2021.

<https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/biisiviennin-visio-strategiset-tavoitteet-2021>

Mäkelä, Janne 2022. *Rytmioppia*. Pop & Jazz Konservatorio 1972–2022. Helsinki: SKS Kirjat.

Ojala, Juha. & Väkevä, Lauri (toim.) 2013. *Säveltäjäksi kasvattaminen: pedagogisia näkökulmia musiikin luovaan tekijyyteen*. Helsinki: Opetushallitus

Opetushallitus 2022. Musiikkialan perustutkinto. Tutkinnon perusteet.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/perusteet/7846219/liitteet/b49dcab6-6393-4d86-a0cd-cc3fcf5abbc7>

Opetushallitus 2021. Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019. Taiteen perusopetuksen opettajat. Raportit ja selvitykset 2021: 6.

Opetushallitus 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 1029: 2a.

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/lukion-opetussuunnitelman-perusteet-2019>

Opetushallitus 2017a. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman

perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:12a. [https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet)

[tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet)

Opetushallitus 2017b. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman

perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:11a. [https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet)

[tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet)

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet

2014: 96. [https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet)
[perusteet](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet)

Partti, Heidi (tulossa). Composition Pedagogy in Finland: From the Margins to the Centre of Music Education. Teoksessa *The Oxford Handbook of Music Composition Pedagogy*.

Partti, Heidi 2016. Muuttuva muusikkous koulun musiikinopetuksessa. *Musiikkikasvatus – Finnish Journal of Music Education* 19 (1), 8–28.

Pääkkölä, Anna-Elena; Käpylä, Tiina & Peltola, Henna-Riikka 2021.

Populaarimusiikkitoiminnassa koettu sukupuolittunut epäasiallisuus. *Musiikki* 2/21. s. 55–82.

Rautiainen, Lotta 2012. Hittitehdas-koulutus ja co-writing-metodi. Pro gradu -tutkielma. Etnomusikologia. Tampereen yliopisto.

Suomen Kansanopistoyhdistys 2023. Kansanopistojen koulutukset 2023–2024. Esite.

Suomen musiikkioppilaitosten liitto 2023. SML:n jäsenkysely 2022. Saatavilla:
<http://www.musicedu.fi/sml-pahkinankuoressa/jasenoppilaitokset/tilastotietoa/>

Suomen Musiikkioppilaitosten liitto 2022. SML:n jäsenkysely 2021. Saatavilla:
<http://www.musicedu.fi/sml-pahkinankuoressa/jasenoppilaitokset/tilastotietoa/>

Teosto 2023. Tasapuolisempi sukupuolijakauma musiikkialalle -selvitys. Yhteenvetoraportti maaliskuu 2023 / Tutkimustoimisto Vastakaiku Oy. Ladattavissa sivustolta:
<https://www.teosto.fi/tutkimus-nais-ja-miesmusiikintekijoilla-taysin-eri-kasitys-alan-tasa-arvoisuudesta-musiikkiala-ryhtyy-toimenpiteisiin/>

Aineisto

Haastattelut:

Autio, Marko, koulutuspäällikkö, ammatillinen koulutus / Turun konservatorio 17.1.2023
Ehnström, Axel, musiikintekijä 17.11.2022
Hauhia, Minna, koulutusvastaava / Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos 19.12.2022
Himanan, Aki, opettaja / Varsinais-Suomen kansanopisto, elektroninen musiikki ja biisinteko 3.2.2023
Hyöty, Janne, Head of Education / Lafo Songwriters academy 14.3.2023
Jaala, Pyry, linjanjohtaja, / Alkio-opisto, Hip hop -elementit 30.1.2023
Jokela, Nina, yliopistonlehtori, tutkinto-ohjelman vastuuhenkilö / Oulun yliopisto, musiikkikasvatus 21.4.2023
Kainulainen, Sami, musiikin koulutuspäällikkö / Ahlman Edu 16.12.2022
Kiimalainen, Arto, osaamisalavastaava / Pop & Jazz Konservatorio Lappia 23.3.2023
Kivelä, Jarmo, koulutuspäällikkö / Gradia Jyväskylä 23.3.2023
Korhonen, Timo, yliopettaja / Turun ammattikorkeakoulu 9.6.2023
Laukkanen, Jere, lehtori / Metropolia 21.12.2023
Pellinen, Mikko, vs. apulaisrehtori, ammatillinen koulutus / Keski-Pohjanmaan Konservatorio 10.1.2023
Rautiainen, Lotta, opettaja / Pop & Jazz Konservatorio 27.1.2023
Saarinen, Sanna, va. toiminnanjohtaja / Suomen musiikkioppilaitosten liitto, rehtori / Musiikkiopisto Juvenalia 11.5.2023
Sorsa, Katariina, vientipäällikkö 9.11.2022
Valpio, Ossi / Gradia Jyväskylä + Kulttuuriyhdistys TUFF! ry 24.3.2023.
Veikkola, Satu-Maarit, toiminnanjohtaja, Rytmi-instituutti 15.8.2023.

Kyselyt

Kysely kansainvälisellä kentällä toimiville biisintekijöille. Vastauksia 20 kpl.
Kysely musiikkikasvattajille. Vastauksia 33 kpl.
Kysely musiikkioppilaitoksille (taiteen perusopetus + kansalaisopistot). Vastauksia 25 kpl.
Kysely musiikintekemisen opetusta tarjoaville oppilaitoksille / opintolinjoille. Vastauksia 11 kpl.

Tiedonannot

Heikkilä, Martti, sähköposti 23.2.2023
Konttinen, Sampsa / Tampereen konservatorio, sähköposti 21.2.2023
Laukkanen, Jere / Metropolia Ammattikorkeakoulu, sähköposti 7.8.2023
Lähdetie, Taija / Konservatorioliitto, sähköposti 9.8.2023.
Nuottanen, Jaana / Kansanopistojen liitto KoL ry, puhelu 19.4.2023

Kiitokset keskusteluista ja kyselyrunkojen kommentoinnista

Merja Hottinen, tutkimuspäällikkö, Music Finland

Minja Koskela, toiminnanjohtaja, Suomen musiikkioppilaitosten liitto

Taija Lähdetie, toiminnanjohtaja, Konservatorioliitto

Heidi Partti, musiikkikasvatuksen professori, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

Sanna Saarinen, va. toiminnanjohtaja, Suomen musiikkioppilaitosten liitto, rehtori,

Musiikkiopisto Juvenalia

Virpi Vedenkannas, viestintäkoordinaattori, Kansanopistojen liitto KoL ry